B2

Presented by
Chandra Rajamanickam
-mal-
7-11-1970

12-7-1962
29-3-1885
13-3-77

మాణ్డూక్యోపనిషత్

(దీపికాసహితము)

దీపికారచయితలు:
శ్రీ మలయాళస్వాములవారు

ప్రకాశకులు:
శ్రీ వ్యాసాశ్రమము

వ్యాసాశ్రమము పోస్టు, యేర్పేడు మార్గము,
చిత్తూరుజిల్లా, (ఆంధ్రప్రదేశ్.)

1966

మొదటి కూర్పు	1956-వ సం॥	1000 ప్రతులు
రెండవ కూర్పు	1966-వ సం॥	2000 ప్రతులు
	మొత్తం	3000 ప్రతులు

వెల రూ. 1-00

ప్రకాశకులు:—

శ్రీ వ్యాసాశ్రమము వారు

ప్రతులకు:—

మేనేజరు — శ్రీ వ్యాసాశ్రమము

వ్యాసాశ్రమము పోస్టు, యేర్పేడు మార్గము

చిత్తూరుజిల్లా, (ఆంధ్రప్రదేశ్.)

ముద్రణ:—

శ్రీ వేదవ్యాస ముద్రాక్షరశాల, చిత్తూరు.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

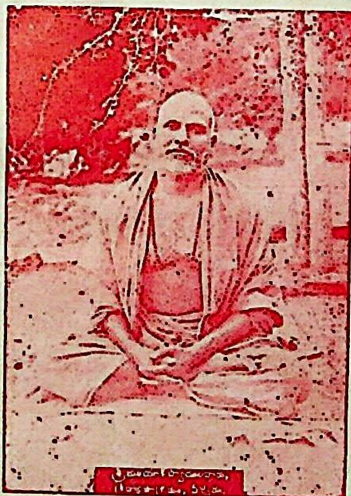
ఏతద్ధ్యేవాక్షరం బ్రహ్మ
ఏతద్ధ్యేవాక్షరం పరం।

ఏతద్ధ్యేవాక్షరం జ్ఞాత్వా
యో యదిచ్ఛతి తస్య తత్॥

ఓం

జననము : 29-3-1885　　　నిర్యాణము : 12-7-1962

శ్రీ వ్యాసాశ్రమ సంస్థాపకులగు

బ్రహ్మీభూత మహర్షి

సద్గురు శ్రీ మలయాళస్వాములవారు

శ్లో॥ శుష్కవేదాన్తిదన్తీశ భ్యన్గసన్త్రాపి కేసరీ ।
అసఙ్గానన్దయోగీన్ద్రో గురుర్విజయతేతరామ్ ॥

శ్రీ

మంగళ శ్లోకములు

(శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పూజ్యపాదులు)

శ్లో॥ ప్రజ్ఞానాంశు ప్రతానైః
స్థిర చర నికర వ్యాపి భిర్వ్యాప్య లోకాన్।
భుక్త్వా భోగాన్ స్థవిష్ఠాన్
పునరపి ధిషణోద్భాసితాన్కామజన్యాన్।
పీత్వా సర్వాన్ విశేషాన్
స్వపితి మధురభుఙ్మాయయా భోజయన్నో।
మాయా సంఖ్యా తురీయం
పరమమృతమజం బ్రహ్మ యత్తన్నతోఽస్మి॥

తా॥ స్థావర జంగమ సమూహమును వ్యాపించు స్వభావముగల ప్రజ్ఞాన కిరణ జాలముచేత (జీవరూపములతో) సర్వలోకములను వ్యాపించి (జాగ్రద్దశయందు) స్థూలభోగముల ననుభవించి, అనంతరము (స్వప్నావస్థ యందు) బుద్ధివలన ప్రకాశించునట్టి అవిద్యాకామకర్మజన్యములగు సూక్ష్మ భోగముల ననుభవించి, ఆ పిమ్మట (సుషుప్త్యవస్థయందు) సర్వవిశేషము లను దనయందైక్యము చేసికొని యెవడు ఆనందపూర్ణుడై (ఆనందభుక్కై) మాయచే మనల అనుభవింపజేయుచు నిద్రించుచున్నాడో, అట్టి జాగ్ర త్స్వప్న సుషుప్తుల కతీతమైనట్టియు, తురీయమైనట్టియు, సర్వశ్రేష్ఠమైన దియు, అమృతస్వరూపమైనదియు, పుట్టుక లేనిదియు నగు సచ్చిదానన్ద పర బ్రహ్మమును నమస్కరించుచున్నాను.

శ్లో॥ యో విశ్వాత్మా విధిజవిషయాన్
ప్రాశ్య భోగాన్ స్థవిష్ఠాన్।
పశ్చాచ్చాన్యాన్ స్వమతివిభవాన్
జ్యోతిషా స్వేన సూక్ష్మాన్।
సర్వానేతాన్ పునరపి శనైః
స్వాత్మని స్థాపయిత్వా।
హిత్వా సర్వాన్విశేషాన్
విగతగుణగణః పాత్వసౌ న స్తురీయః॥

తా॥ ఏ చిత్స్వరూపుడు విశ్వాత్ముడై ధర్మాధర్మములవలన బుట్టిన విషయములు గలిగినట్టి స్థూల భోగముల ననుభవించి, అనంతరము స్వమనోవాసనామయములైనట్టి సూక్ష్మభోగములను స్వకీయమైన జ్యోతిస్సు (ప్రకాశము)చేతనే యనుభవించి, మఱల నీ జాగ్రత్స్వప్న విషయముల నన్నింటిని మెల్లగా కారణాత్మయగు అవ్యాకృతాత్మయందుంచి, పిదప సకల విశేషములను వదలి విగతగుణగణుడగుచున్నాడో, అట్టి తురీయుడు మమ్ము రక్షించుగాక!

శ్రీ

ఓం నమోభగవతే శ్రీ మలయాళ యతీన్ద్రాయ

ద్వితీయ ముద్రణ —

ప్రకాశకుల వక్తవ్యము

పరిశుద్ధ జ్ఞానస్వరూపులగు ఆత్మసోదరీ సోదరులారా!

శ్రీవ్యాసాశ్రమ ఉపనిషత్ప్రచురణలలో ఈ "మాండూక్యోపనిషత్తు" ఒకటి. ఇయ్యది అధర్వవేదీయము. చాల చిన్నది. మొత్తము నాలుగుఖండములలోను కలసి పండ్రెండు మంత్రములు మాత్రమే గలవు. అయినను దీనిలో ప్రణవ స్వరూపము చక్కగా నిరూపింపబడినది. నిర్గుణ నిర్వికార పరబ్రహ్మమునకు నాలుగుపాదముల కల్పించి వాటితో ఓంకారముయొక్క మాత్రలను పోల్చుచు ఓంకారముయొక్క సర్వ వ్యాపకత్వము, బ్రహ్మస్వరూపత్వము, వాచ్యవాచకాభేదత్వము వివరింపబడినది. చివరకు 'ఓంకార ఆత్మైవ' ఓంకారము ఆత్మయేనని నిర్వచింప బడినది. 'తస్యవాచకః ప్రణవః' నిర్గుణ పరమాత్మ స్వరూపమును దెలుపునట్టి సమర్థమైన శబ్దము ఒక్క ఓంకారము మాత్రమే. ఓంకారము యొక్క సమగ్ర స్వరూపము యిందు వర్ణింపబడినది. దీనిని తెలిసికొన్నచో వాచ్యవాచకములకున్న అభేదము లేక అభిధానాభిధేయముల యొక్క ఐకాత్మ్యము స్పష్టముగ బోధ

పడును. 'సర్వమోంకార ఏవ' అన్న శ్రుతివాక్యమవగత మగును. ప్రణవధ్యానముచేత, నిరంతర ఓంకారానుసంధా నముచేత సాధకుడు త్వరలో లక్ష్యసిద్ధిని పొందగలడు. మఱియు మహావాక్య చతుష్టయములో నొకటగు 'అయ మాత్మా బ్రహ్మ' అను అధర్వణవేదీయ మహావాక్య మీ ఉపని షత్తునకు సంబంధించినదే. మాండూక్యోపనిషత్ 2-వ మంత్ర ములో 'సర్వగ్ హ్యేతద్బ్రహ్మ', 'అయమాత్మా బ్రహ్మ', 'సోఽయమాత్మా చతుష్పాత్' అని చెప్పబడినది. ఈ కారణ ముచే యీ ఉపనిషత్తున కింత ప్రాముఖ్యమునిచ్చి శ్రీ సద్గురు స్వాములవారు శ్రీవ్యాసాశ్రమ సంప్రదాయ భక్తులకు, సాధ కులకు, విశేషించి బ్రహ్మచారులకు, సన్యాసులకు యీ 'మాండూక్యోపనిషత్తు'ను నిత్యపఠనీయముగ విధించిరి. సామాన్య భాషాజ్ఞానముగల జిజ్ఞాసువుల కుపయోగించులాగున శ్రీవారే దీనికి 'దీపిక'ను రచించిరి. ఈ మాండూక్యోపనిషత్తు నకు శ్రీ గౌడపాదాచార్యులవారు కారికల వ్రాసిరి. అవి చాల కఠినములు. వాటికిని శ్రీ శంకరాచార్యులవారు భాష్యమును వ్రాసిరి. ఇంక వాటిని వివరించు టీకా తాత్పర్యవ్యాఖ్యలకు అంతులేదు. ఇటుల యీఉపనిషత్తు అనేకమంది విద్వాంసులచే వ్యాఖ్యాతమై యున్నది. కాని శ్రీస్వాములవారు కేవలము స్వల్ప భాషాజ్ఞానము గలిగి ఆత్మతత్త్వమును దెలిసికొన వలయునను తీవ్రజిజ్ఞాస గల స్త్రీ పురుష భక్తకోటిని దృష్టి యందుంచుకొనియే దీనిని (దీపికను) సంగ్రహముగ రచించిరి. తత్త్వగ్రహణమున కింతియే చాలు. కాన ప్రణవార్థమును

దెలిసికొనదలచిన జిజ్ఞాసుల కందఱికి నియ్యది అత్యంతోపకారి కాగలదని ఆశ.

శ్రీగౌడపాదీయ మాండూక్యకారికలే వస్తుతః స్వతంత్ర ప్రకరణగ్రంథమని జెప్పవచ్చును. అయ్యది ఆగమ, వైతథ్య అద్వైత, అలాతశాంతి యను నాలుగుప్రకరణములతో గూడి కొనియున్నది. ఈ నాలుగు ప్రకరణములలో సకలోపని షత్సిద్ధాంతములు, వివిధవాదములు, తత్ఖండనములు తర్క బలముతో ప్రతిపాదింపబడినవి. అయ్యవి సామాన్య సాధ కులకు దుర్విజ్ఞేయములు. అందుచే శ్రీవారు మొదటిదగు ఆగమప్రకరణమును మాత్రమిందు సంగ్రహపఱచిరి. ఈ ఆగమ ప్రకరణములో 29 కారికలు గలవు. ఈ కారికల ద్వారా మాండూక్యోపనిషన్మంత్రములయొక్క అర్థము స్పష్టీ కరింపబడినది. అందుచే మంత్రవ్యాఖ్యాన రూపములీకారికలని చెప్పవచ్చును. కనుకనే యీ కారికలకు మతత్రయమువారు వేఱువేఱు భాష్యముల వ్రాసియున్నారు. ఉపనిషన్మంత్రార్థ ప్రకటనమే ధ్యేయమగుటచే ముఖ్యముగా ఈ 'ఆగమ ప్రక రణము' మాత్రమిందు సంగ్రహింపబడినది. మంత్రార్థము సరళముగ బోధపడుటకు శ్రీవారు 'దీపిక'లను జోడించిరి. ఈ 'దీపిక' అజ్ఞానపథమున సంచరించుచు, అమృతమయ మైన జ్యోతిర్మార్గము నన్వేషించు శుద్ధసాత్విక జిజ్ఞాసగల సాధకులకు 'కరదీపిక' (చేతిలాంతరు) కాగలదని విశ్వాసము.

ఈ ద్వితీయ సంస్కరణమున యథామతి కొన్ని మార్పులు, కూర్పులు జేయబడినవి. అయితే మూలాతిక్రమ

ణము మాత్రము జరుగలేదు. అమృతత్వాపాదకమగు ఆత్మతత్త్వమును దెలిసికొనగోరు ముముక్షులోకమునకు జాత్యాది భేదమును పాటింపక సహకరించుటయే శ్రీవారి ఆశయము. తదాశయ నిర్వహణలో నిదొక ముందంజ మాత్రమేనని మా యభిప్రాయము.

ఈ నూతన సంస్కరణము పూర్వమువలెనే భక్తులను, పాఠకులను, సాధకులను ఆకర్షింపగలదని, వారికిది మిక్కిలి ఉపకరింపగలదనియు మా గట్టినమ్మిక.

చిరకాల వాంఛితమగు నీద్వితీయ సంస్కరణమును భక్తుల కందిచ్చు సదవకాశమును గల్పించిన శ్రీ గురుదేవునకు సభక్తిక నమోవాకములు.

కరుణామూర్తి యగు సర్వేశ్వరుని కృపచేతను, లోకపావన తత్పరులగు మహర్షుల కరుణచేతను, లోకములో శాంతియు, కరుణయు, సద్భక్తియు, విజ్ఞాన బోధయున్ను వర్ధిల్లును గాక!

ఓం లోకాస్సమస్తా స్సుఖినోభవన్తు.

ఓం శాన్తిః శాన్తిః శాన్తిః.

ఓం.

శ్రీ వ్యాసాశ్రమము
పరాభవ - వినాయక చవితి
18—9—66.

ప్రకాశకులు.

ఓమ్

పీఠిక

కఠోపనిషత్తు, ముండకోపనిషత్తు, మాండూక్యోపనిషత్తు -ఈ మూడున్ను శ్రీ వ్యాసాశ్రమ సమ్ప్రదాయములో గల ముముక్షువులు, జిజ్ఞాసువులు అందఱున్ను పఠించవలసినదిగా నేర్పాటు గలదు. అలాగున కఠోపనిషత్తున్ను, పాతంజలయోగదర్శనమున్ను, శ్రీ భగవద్గీతయున్ను కంఠస్థము జేసినవారికి మాత్రమే శ్రీ వ్యాసాశ్రమము తరపున సన్న్యాసమివ్వబడునని నియమముగూడ గలదు. అంతమాత్రమయిన శాస్త్ర విచారణ లేనిచో, సన్న్యసించియు యేమి గ్రహింపగలరు? లోకమున కేమి బోధింపగలరు? పై జెప్పిన కఠ, ముండక, మాండూక్యములు సంగ్రహముగా నుండిన ముముక్షువులు చిన్తన జేయుటకును, హృదయస్థ మొనరించుటకును, అనుకూలపడునని తలంచి, పై జెప్పిన మూడు ఉపనిషత్తులు ఆంధ్రములోను, కొన్ని యితర భాషలలోను గల భాష్య వివరణాదులను చూడగా చాల విస్తారముగా నుండుటవలన, ఎక్కువ పాండిత్యము లేనివారికి కంఠస్థమొనర్చుటకు ప్రయాసమని యెంచి సంక్షిప్తముగా మూలమునకు సరియయిన అర్థముతో, 'మాండూక్యదీపిక' యను విశేషార్థముతో నిది వ్రాయబడినది. విస్తారముగా తెలిసికొనదలంచువారు ఇతర గ్రంథములను చూచుకొనవచ్చును. ఉపనిషత్తులన్నిటిలోను యిది చాలా చిన్నదయినను, సర్వోపనిషత్తుల సారమంతయు దీనియందు గలదని శ్రీరామచంద్రులు శ్రీ ఆంజనేయులకు ముక్తికోపనిషత్తునందు తెలిపియున్నారు.

"మాండూక్యమేకమేవాలం ముముక్షూణాం విముక్తయే"

ముముక్షువుల మోక్షము కొఱకు ఈ మాండూక్యోపనిషత్తు యొకటియే చాలును అని శ్రీరామచంద్రులు తెలిపినందుచే దీనియొక్క మహిమాతిశయము యెట్టిదియో అందఱున్ను తెలిసికొనవచ్చును. మఱియు ఈ మాండూక్యోపనిషత్తుచేత సంపూర్ణ బ్రహ్మతత్త్వజ్ఞానము గలుగక పోయినచో,

"తథాఽప్యసిద్ధం చేజ్జ్ఞానం దశోపనిషదం పఠ"

దశోపనిషత్తులను చదువుము అని చెప్పబడినది. దశోపనిషత్తులు యివి —

శ్లో॥ ఈశ కేన కఠ ప్రశ్న ముండ మాండూక్య తిత్తిరిః।
ఐతరేయం చ ఛాన్దోగ్యం బృహదారణ్యకం తథా॥

ఈ పదియు దశోపనిషత్తు లనబడును.

"జ్ఞానం లబ్ధ్వాఽచిరాదేవ మామకం ధామ యాస్యసి"

ఈ దశోపనిషత్తులవలన త్వరలోనే ఆత్మజ్ఞానము గలుగును. అందుచే బ్రహ్మపదమును పొందుదువు.

"తథాఽపి దృఢతా నోచేత్ విజ్ఞానస్యాంజనాసుత!।
ద్వాత్రింశాఖ్యోపనిషదం సమభ్యస్య నివర్తయ॥"

ఓ ఆంజనేయా! పై జెప్పిన దశోపనిషత్తులవల్లను, విజ్ఞాన దార్ఢ్యము గలుగకపోయెనేని, ముప్పైరెండు ఉపనిషత్తులను పఠించుము.

కఠవల్లి, తైత్తిరీయక, బ్రహ్మకైవల్య, శ్వేతాశ్వతర, గర్భ, నారాయణ, అమృతబిన్దు, అమృతనాద, కాలాగ్ని, రుద్ర, క్షురికా, సర్వసార, శుకరహస్య, తేజోబిందు, ధ్యానబిందు, బ్రహ్మవిద్య, యోగతత్త్వ, దక్షిణామూర్తి, స్కంద, శారీరక, యోగశిఖ, ఏకాక్షర, అక్ష, అవధూత, కఠ, రుద్ర

హృదయ, యోగకుండలినీ, పంచబ్రహ్మ, ప్రాణాగ్నిహోత్ర, వరాహ, కలిసంతరణ, సరస్వతీరహస్యోపనిషదః, కృష్ణ యజుర్వేదగీతాః ద్వాత్రింశత్ ॥ ఇవి 32 ఉపనిషత్తులు. ఈ ద్వాత్రింశత్ ఉపనిషత్తులవలన విఖ్యాత విదేహముక్తి లభింప నిచో, 108 ఉపనిషత్తులను పారాయణము జేయుము.

అష్టోత్తర శతోపనిషదః (అష్టోత్తర శతోపనిషత్తులు)

శ్లో॥ ఈశ కేన కఠ ప్రశ్న ముండ మాండూక్య తిత్తిరిః ।
ఐతరేయశ్చ ఛాన్దోగ్యం బృహదారణ్యకం తథా ॥ 1
బ్రహ్మ కైవల్య జాబాలా శ్వేతాశ్వో హంస ఆరుణిః ।
గర్భోనారాయణో హంసో(బ్రహ్మ)బిందునాదశిరశ్శిఖా॥2
మైత్రాయణీ కౌషీతకీ బృహజ్జాబాలతాపనీ ।
కాలాగ్నిరుద్రమైత్రేయీ సుబాలక్షురిమన్త్రికా ॥ 3
సర్వసారం నిరాలమ్బం రహస్యం వజ్రసూచికమ్ ।
తేజోనాద ధ్యాన విద్యా యోగతత్త్వాత్మబోధకమ్ ॥ 4
పరివ్రాట్ త్రిశిఖీ సీతా చూడా నిర్వాణమండలమ్ ।
దక్షిణా శరభం స్కన్దం మహానారాయణాహ్వయమ్ ॥ 5
రహస్యం రామతపనం వాసుదేవం చ ముద్గలమ్ ।
శాణ్డిల్యం పైఙ్గలం భిక్షుం మహచ్ఛారీరకం శిఖా ॥ 6
తుర్యాతీతం చ సన్న్యాసం పరివ్రాజాక్షమాలికా ।
అవ్యక్తైకాక్షరం పూర్ణా సూర్యాక్ష్యధ్యాత్మకుండికా ॥ 7
సావిత్ర్యాత్మా పాశుపతం పరబ్రహ్మావధూతకమ్ ।
త్రిపురాతపనం దేవీ త్రిపురా కఠభావనా ॥ 8

హృదయం కుండలీ భస్మ రుద్రాక్ష గణ దర్శనమ్ ।
తారసార మహావాక్య పఞ్చబ్రహ్మాగ్నిహోత్రకమ్ ॥ 9

గోపాలతపనం కృష్ణం యాజ్ఞవల్క్యం వరాహకమ్ ।
శాట్యాయనీ హయగ్రీవం దత్తాత్రేయం చ గారుడమ్ ।
కలి జాబాలి సౌభాగ్య రహస్య ఋచముక్తికాః ॥ 10

ఏవమష్టోత్తరశతం భావనాత్రయనాశనం ।
జ్ఞానవైరాగ్యదం పుంసాం వాసనాత్రయనాశనమ్ ॥ 11

ఈ నూట యెనిమిది ఉపనిషత్తులను పఠించినచో, వృత్తిరాహిత్యమై, జ్ఞాన వైరాగ్యములు గలిగి వాసనాత్రయనాశరూపమైన మోక్షము సంభవించును.

ఓమ్

శ్లో॥ ప్రణవాద్యాస్త్రయో వేదాః ప్రణవే పర్యవస్థితాః ।
వాఙ్మయం ప్రణవం సర్వం తస్మాత్ప్రణవమభ్యసేత్ ॥

తా॥ వేదత్రయమున్ను ప్రణవమునుండియే యేర్పడినది. ఆ మూడు వేదములు ప్రణపమునందే లయించుచున్నవి. వాఙ్మయమంతయు (విద్యలన్నియు) ప్రణవస్వరూపమే. అందుచే ప్రణవమునే ధ్యానింపవలయును. దీనియందు "వాఙ్మయం ప్రణవం సర్వం" అని తెలిపియున్నందుచే వేదములన్నియు, విద్యలన్నియు ఒక ప్రణవమునందే యిమిడియున్నట్లు తెలుపబడమైనది. ఈ విషయమై యిదివరలోనే అనేక శ్రుతి స్మృతిపురాణములలో తెలిపినవన్నియు సంగ్రహముగా వ్రాయబడెను. వ్యాకరణ శాస్త్రములో నేయే స్థానములనుండి యేయే అక్షరములు పుట్టుచున్నవో తెలుపబడుచున్నది. అకార, ఉకార, మకారములతో గూడినదే ఓంకారమని విజ్ఞులందఱికిని తెలిసిన విషయమే. అర్ధమాత్రము అవ్యవహార్యము, ఇది నాలుగవ పాదము. బ్రహ్మవేత్తలు పొందెడు పరబ్రహ్మస్వరూపము. పాణిని వ్యాకరణసూత్రమున చెప్పినట్లు ఏ అక్షరము ఎచ్చటనుండి పుట్టుచున్నదో క్రింద నిరూపింపబడుచున్నది.

1. అకుహవిసర్జనీయానాం కంఠః = అ, క, ఖ, గ, ఘ, ఙ, హ, ః -ఈ అక్షరములు కంఠమునుండి పుట్టుచున్నవి. శబ్దముయొక్క ఆరంభము కంఠము నుండియే. అక్షరములలో అకారము మొదటిది. ఇది ప్రణవముయొక్క ప్రథమ మాత్రయు బ్రహ్మయు అగుచున్నది.

2. ఉపూపధ్మానీయానామోష్ఠౌ = ఉ, ప, ఫ, బ, భ, మ, ప్, దవడల మధ్యనుండి ఉకారమున్ను, పెదవుల కొన నుండి మకారమున్ను ఉద్భవించుచున్నవి. ఉకారము ఓంకారముయొక్క ద్వితీయమాత్రయు విష్ణువగుచున్నది. మకారము ప్రణవముయొక్క తృతీయమాత్రయు మహేశ్వరుడును అగుచున్నది. కంఠమునుండి అకారధ్వని ఆరంభించి ఓష్ఠాన్తమున లయమగుటచే అనగా అన్తమగుటచే అన్ని అక్షరములు (శబ్దములు) -ఈ మూడింటి ఆది మధ్యాన్తములలో నుద్భవించుటచేత, వేదములన్నియు -ఈ ఓంకారము నుండియే యేర్పడినవని శ్రుతి తెలుపుటకు కారణము. కావుననే యీ ఓంకార మొకదానిని పఠించినచో వేదములన్నిటిని జదివినవాడగునని యిదివరలో తెలుపడమైనది. కా వు న నే శ్రుతి "యస్తం వేద స వేదవిత్" అని తెలుపుటకు హేతువు. -ఈ సత్యమంతయు దీనియందు వ్రాయబడిన దీపికయందు చూడగలరు. ఇక యీ విషయమై విస్తారముగా వ్రాసి పీఠికను పెంచ తలంచలేదు. ముఖ్యమయిన సూత్రప్రాయమగు కొన్ని వాక్యములను మాత్రము వ్రాసి పూర్తిజేయ తలంచడమైనది. శ్రీ భగవద్గీత దశమాధ్యాయ విభూతియోగమున యీ రహస్యమును శ్రీకృష్ణభగవానుడు తెలిపెను. "అక్షరాణామకారో ఽస్మి" అక్షరములలో అకారము నాయొక్క స్వరూపమని వచించెను. వైష్ణవ సమ్ప్రదాయములో వడగల తెగవారు

కొందఱు, అబ్రాహ్మణులకును, స్త్రీలకున్ను తిరుమన్త్రము (అష్టాక్షరీ) నుపదేశించునప్పుడు ఓంకారమును చెప్పక అకారమునే చెప్పెదరు. అష్టాక్షరిలో మొదటిదియగు ఓంకారమునకు బదులు అకారమునే ఉపదేశింతురు. విభూతియోగమున "గిరామస్మ్యేకమక్షరం" శబ్దములలో ఏకాక్షర స్వరూపమగు ప్రణవము నాయొక్క స్వరూపము అని శ్రీభగవానుడు బోధించెను. మఱియు సప్తమాధ్యాయమున విజ్ఞానయోగములో "ప్రణవస్సర్వవేదేషు" వేదములన్నిటిలోను ప్రణవస్వరూపము పరబ్రహ్మస్వరూపముగా వర్ణించడమైనది. పతంజలి మహర్షియు యోగదర్శనమందు "తస్య వాచకః ప్రణవః" పరమాత్మయొక్క, పరబ్రహ్మముయొక్క, పరమేశ్వరునియొక్క పేరు ఓంకారమని తెలిపియున్నారు. శ్రీ వ్యాసభగవంతుడును బ్రహ్మ సూత్రములలో ప్రథమాధ్యాయ తృతీయపాదములో అక్షరాధికరణమున 10-వ సూత్రమున యీ ఓంకారమునే అక్షర స్వరూప పరబ్రహ్మమునుగా వర్ణించెను.

సూ॥ అక్షరమంబరాన్త ధృతేః (బ్ర.సూ. ౧-౩-౧౦)

తా॥ పృథివి మొదలు ఆకాశమువఱకుగల పంచభూతములను ధరించుటవలన అక్షర శబ్దముచే (ఓంకారముచే) చెప్పబడునది పరబ్రహ్మమే, అది ప్రణవమే.

ఓం తత్ సత్.

ఇట్లు మీ చరాచర సుఖాభిలాషియగు,
మలయాళస్వామి.

లోకాస్సమస్తాస్సుఖినో భవన్తు

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః

~~~~~~
~~~~~~

ఓమ్

శాన్తిపాఠమన్త్రములు

ఓం భద్రం కర్ణేభిశ్శృణుయామ దేవాః
భద్రం పశ్యేమాక్షభిర్యజత్రాః।
స్థిరై రంగై స్తుష్టువాగ్ంస స్తనూభిః
వ్యశేమ దేవహితం యదాయుః॥

ఓం శాన్తిః శాన్తిః శాన్తిః

పదవిభాగము॥ భద్రం — కర్ణేభిః — శృణుయామ — దేవాః - భద్రం — పశ్యేమ - అక్షభిః - యజత్రాః - స్థిరైః - అంగైః - తుష్టువాంసః - తనూభిః - వ్యశేమ - దేవహితం - యత్ - ఆయుః.

టీక॥ దేవాః = ఓ ఇన్ద్రాది దేవతలారా! (వయం = మేము), కర్ణేభిః = మా శ్రోత్రేన్ద్రియములచేత, భద్రం = మంగళకర శబ్దజాతమును, శృణుయామ = విందుముగాక, యజత్రాః = పూజనీయులమయిన మేము, అక్షభిః = మా నేత్రములచేత, భద్రం = మంగళప్రదము లగు కృత్యములను, పశ్యేమ = చూచెదముగాక, స్థిరైః = చక్కగా నున్న, అంగైః = చక్షురాద్యవయవములచేత, తనూభిః = అవికలములగు శరీరములచేత, తుష్టువాంసః = మీ సమ్బన్ధమయిన స్తుతి జేయుచున్నవారమై, దేవహితం = భగవంతునిచేత మా కొసంగబడిన, యత్ = ఏ, ఆయుః = ఆయుస్సు గలదో, (తత్ = ఆ యాయుస్సు నంతయు), వ్యశేమ = చక్కగా పొందెదముగాక!

తా॥ ఓ ఇన్ద్రాది దేవతలారా! మేము మీ యనుగ్రహమువలన నెల్లప్పుడు మా చెవులతో మంగళకర శబ్దజాతమును విందుముగాక! పవిత్రుల

మయిన మేము మా నేత్రములచేత మంగళప్రదములయిన కృత్యములను చూచెదముగాక; భగవంతుడు మాయందనుగ్రహించి మాకిచ్చియున్న కరచరణాద్యఖిలావయవములు చక్కగా ఆయాకర్మలను నిర్వహించుకొనుటకు సమర్థములైయుండి అతడు మాకొసంగిన సంపూర్ణాయుస్సును చక్కగా పొందెదముగాక! శిష్యాచార్యులమగు మాయొక్క అధ్యాత్మిక అధిభౌతిక అధిదైవిక తాపము శమించుగాక!

స్వస్తి న ఇన్ద్రో వృద్ధశ్రవాః, స్వస్తి నః పూషా విశ్వవేదాః।
స్వస్తి నస్తార్క్ష్యో అరిష్టనేమిః, స్వస్తి నో బృహస్పతిర్దధాతు ॥
ఓం శాన్తిః శాన్తిః శాన్తిః

పద॥ స్వస్తి - నః - ఇన్ద్రః - వృద్ధశ్రవాః - స్వస్తి - నః - పూషా - విశ్వవేదాః - స్వస్తి - నః — తార్క్ష్యః — అరిష్టనేమిః — స్వస్తి - నః - బృహస్పతిః - దదాతు.

టీక॥ వృద్ధశ్రవాః = నలుదిశల వ్యాప్తమైన కీర్తిగల, ఇన్ద్రః = ఇంద్రుడు, నః = (శిష్యాచార్యులమైన) మాకు, స్వస్తి దధాతు = క్షేమమును చేకూర్చుగాక! విశ్వవేదాః = సకలప్రపంచజ్ఞానముగల (సర్వజ్ఞుడైన), పూషా = సూర్యభగవానుడు, నః = మాకు, స్వస్తి (దధాతు) = స్వస్తిని (మేలును) గలుగజేయుగాక! అరిష్టనేమిః = సకలారిష్టములను పోగొట్టుటలో చక్రమువలె శక్తిమంతుడైన, తార్క్ష్యః = గరుత్మంతుడు నః = మాకు, స్వస్తి (దధాతు) = శుభమును గలుగజేయుగాక! బృహస్పతిః = బుద్ధికి అధిష్ఠానదైవమగు బృహస్పతి, నః = మాకు, స్వస్తి (దధాతు) = శుభమును ప్రసాదించుగాక!

తా॥ దిగంతవ్యాప్త కీర్తివిరాజితుడగు దేవేంద్రుడు, సర్వజ్ఞుడగు సూర్యభగవానుడు, సర్వారిష్టములను నివారించుటలో సమర్థుడైన గరుత్మంతుడు, బుద్ధ్యధిష్ఠానదేవతయగు బృహస్పతియు శిష్యాచార్యులమగు మాకు శుభముల చేకూర్చుగాక! శిష్యాచార్యులమగు మా యొక్క అధ్యాత్మిక, అధిభౌతిక అధిదైవిక తాపత్రయము శాంతించుగాక!

మాండూక్య దీపిక

ఓం నమో బ్రహ్మాదిభ్యో బ్రహ్మవిద్యా సమ్ప్రదాయ కర్తృభ్యో।
వంశ ఋషిభ్యో మహద్భ్యో నమో గురుభ్యః ॥

త్రివిధములయిన తాపములు, దుఃఖములు, దోషములు ఏవేవిగలవో, అవన్నియు శాంతించుటకొఱకు మూడుసార్లు శాంతిః, శాంతిః, శాంతిః అని పఠించడమయినది. యజ్ఞాది యాగముల జేయునప్పుడు వానియందు మన్త్ర లోపము, క్రియాలోపము, ద్రవ్యలోపము యేదైన గలిగియుండిన అట్టి దోషము శాంతించుటకొఱకును, మనోవాక్కాయములచే నేదైన దోషము సంభవించిన అది శమించుటకొఱకును, పఠన పాఠనతత్సమ్బన్ధక్రియల యందును, ఏదైన లోపము గలిగియుండిన అది శాంతించుట కొఱకును, మూడుసార్లు శాంతి మన్త్రమును పఠించవలయును. దీనిని ఓంకారపూర్వక ముగా, ' దోష మేదైన యుండిన శాంతించుగాక! ' యను భావనతో నుచ్చరింప వలయును. అట్లైన (ఈలాగున పఠించిన) త్రివిధములగు క్రియలలో నేదైనను దోషము గలిగిన నది తప్పక శాంతించును. మఱియు మన అన్నియింద్రియ ములలో ఆయాదేవతలు అధిష్ఠితులై యింద్రియములకు ఆయాశక్తిని ప్రేర ణను గలుగజేయుచున్నారు. కనుక అట్టి దేవతానుగ్రహమున్నచో మాత్రమే యింద్రియములు సన్మార్గప్రవృత్తములు కాగలుగును. అందుచే బ్రహ్మవిద్యా రంభమున 'యింద్రాది దేవతలు మనకు శుభమును చేకూర్చుదురుగాక!' యని ప్రార్థింపబడుచున్నది. దేవతానుగ్రహముచేతనే మన యధ్యయనము నిర్విఘ్నముగ కొనసాగగలదు. శ్రుతియందు శాంతి జెప్పిన విధముగానే స్మృతియందుగూడ గలదు. ఎట్లన —

శ్లో॥ మన్త్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం సురేశ్వర!।
యత్పూజితం మయాదేవ! పరిపూర్ణం తదస్తు మే॥

తా॥ ఓ దేవదేవా! మన్త్రహీనముగా గాని, క్రియాహీనముగా గాని, భక్తిహీనముగాగాని మాచేత జేయబడినదానిలో నేదైన కొఱతగలిగియుండిన అదంతయు పరిపూర్ణమగుగాక!

శ్లో॥ యదక్షరపదభ్రష్టం మాత్రాహీనం చ యద్భవేత్।
తత్సర్వం క్షమ్యతాం దేవ! పరమేశ! నమోఽస్తుతే॥

తా॥ ఓ పరమేశ్వరా! ఓ దేవా! నాచే ఉచ్చరింపబడినవానిలో అక్షరలోపముగాని, పదలోపముగాని, మాత్రాలోపముగాని యేదైన గలిగినచో దానినంతయు క్షమించెదవుగాక!

తాపత్రయమనగా ఆధ్యాత్మిక తాపమనియు, ఆధి భౌతికతాపమనియు ఆధిదైవికతాపమనియు పేర్లు. (1) ఆధ్యాత్మికమనగా దేహసమ్బన్ధ తాపము, ఇది వాతపిత్త శ్లేష్మాదుల వ్యతిక్రమముచే గలిగెడు దుఃఖము, (2) ఆధిభౌతికమనగా భూతములచే గలిగెడు దుఃఖము. ఇది సర్ప వృశ్చిక వ్యాఘ్ర చోరాదులవలన గలిగెడు దుఃఖము, (3) ఆధిదైవిక తాపమనగా పిడుగులు దైవికములయిన పంచభూతములచే గలిగెడు దుఃఖము. అనగా గాలి, వాన, గ్రహబాధలు మొదలగువాటిచే గలిగెడు దుఃఖము. ఈ త్రివిధములగు తాపములు శమించుగాక యని ముమ్మారు 'శాంతిః శాంతిః శాంతిః' అని ఉచ్చరించబడుచున్నది. ఓం.

మాణ్డూక్యోపనిషత్

ప్రథమఖండః

అవ:— వాచ్యవాచకముల కభేదమును నిరూపించుటకై ఉపనిషదారంభమున వాచకమగు ఓంకారమే అక్షరమగు పరబ్రహ్మమని వర్ణింపబడుచున్నది.

హరిః ఓం॥ ఓమిత్యేతదక్షరమిదం సర్వం తస్యోపవ్యాఖ్యానం భూతం భవద్భవిష్యదితి సర్వమోంకార ఏవ। యచ్చాన్యత్త్రికాలాతీతం తదప్యోంకార ఏవ॥

పద॥ ఓం - ఇతి - ఏతత్ - అక్షరం - ఇదం - సర్వం - తస్య - ఉపవ్యాఖ్యానం - భూతం - భవత్ - భవిష్యత్ - ఇతి - సర్వం - ఓంకారః - ఏవ - యత్ - చ - అన్యత్ - త్రికాలాతీతం - తత్ అపి - ఓంకారః - ఏవ.

టీక॥ ఓమిత్యేతత్ = ఈ 'ఓం' అనునది। అక్షరం=అక్షర స్వరూపము (అనగా పరబ్రహ్మము,) ఇదం సర్వం = ఈ సమస్తప్రపంచము, తస్య = ఆ యక్షరస్వరూపమగు ఓంకారముయొక్క, ఉపవ్యాఖ్యానం = విస్పష్టముగా చెప్పునది, భూతం భవత్ భవిష్యత్ = భూత వర్తమాన భవిష్యత్కాల పరిచ్ఛేద్యమైన, ఇతి=ఈ, సర్వం = సమస్తము, ఓంకార ఏవ = ఓంకారమే, త్రికాలాతీతం = భూతవర్తమాన భవిష్యత్కాలముల కతీతమైన, అన్యత్ = ఇతరమైనది, యచ్చ = ఏదియో, తదపి = అదియును, ఓంకార ఏవ = ఓంకారమేయగును.

తా॥ ఓంకారముయొక్క నిర్ణయము. ఆత్మను తెలిసికొనుటకు లేక పొందుటకు ఉపాయమగుటచే యీ యుపనిషత్తునందు ఓంకారనిర్ణయము

గావింపబడుచున్నది. ఈ ఓంకారమే నాశరహితమగు పరబ్రహ్మ స్వరూపము. వాక్కుచేత చెప్పదగిన యీ చేతనా చేతనాత్మక సమస్త ప్రపంచమున్ను ఆ ఓంకారరూప పరమాత్మయొక్క సమగ్రస్వరూపమును విస్పష్టముగా తెలియజేయుచున్నది. భూత భవిష్య ద్వర్తమాన కాలత్రయ పరిచ్ఛేద్యమగు సమస్త ప్రపంచమున్ను ఓంకారమే. ఈ కాలత్రయమున కతీతమై కాల పరిచ్ఛేద్యము కానటువంటి ఆ అవ్యాకృతాదికము సర్వమున్ను ఓంకార మాత్రముగానే యున్నది.

దీపిక॥ అవతి బ్రహ్మబుద్ధ్యా దృష్టః ద్రష్టౄనితి ఓమ్ ॥

తా॥ బ్రహ్మబుద్ధితో తన్ను తెలుసుకొన్నవారిని జన్మజరామృత్యు రూపమగు భయంకర సంసారదుఃఖమునుండి సంరక్షించునది గావున 'ఓం' అని శ్రీశంకరానంద భగవత్పాదులవారు నిర్వచనమొనర్చిరి.

సకృదుచ్చరితమాత్ర ఊర్ధ్వమున్నామయతీత్యోంకారః

తా॥ ఒక్కమారు ఉచ్చరించినంతమాత్రముననే శ్రేష్ఠగతిని (పరబ్రహ్మమును) జేర్పించుటంబట్టి ఓంకారమనబడును. ఇది ఓంకారశబ్దమున కర్థము.

"ప్రాణాన్ సర్వాన్ పరమాత్మని ప్రణామయతీతి ప్రణవః ॥
చతుర్ధావస్థిత ఇతి సర్వదేవవేదయోనిః సర్వవాచ్యవస్తు ప్రణవాత్మకమ్ ॥

తా॥ సకల ప్రాణములను పరమాత్మయందు చేర్పించుటంబట్టి ప్రణవమనంబడును. నాలుగు పాదములతో (నాలుగు అంగములతో) కూడి యుండుటవలన బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాది సకల దేవతలకును, సకల వేదముల కును కారణస్థానమైయున్నది. సకల వాచ్యవస్తువులును సకల దేవతల నామములును ప్రణవాత్మకమగును. అథర్వశిఖోపనిషత్తు. ఈ క్షరాక్షర స్వరూపమును గుఱించి గీత అష్టమాధ్యాయములో నిరూపించబడినది.

"అక్షరం బ్రహ్మపరమం స్వభావోఽధ్యాత్మ ముచ్యతే"

బ్రహ్మము సర్వోత్కృష్టమైన అక్షరస్వరూపమనియు, జీవసంజ్ఞగల ప్రత్యగాత్మస్వరూపమదియే ననియు, అధ్యాత్మమనియు చెప్పబడుచున్నది.

ఈ అక్షరస్వరూపుడగు పరమాత్మయొక్క అభ్యాసము ఆరమ్భమగునప్పుడే అక్షరాభ్యాసము ఆరంభింపబడుచుండును. అంతవరకు ఎన్ని అక్షరములను అనగా భాషలను శాస్త్రములను అభ్యసించినవాడైనను అక్షరాభ్యాసము కాని వాడే యగును. ఈ భావమును ఋషులు హృదయములో నుంచుకొనియే విద్యాభ్యాసమునకు అక్షరాభ్యాసమని నామకరణ మొనర్చిరి. శైశవావస్థలో యీ అక్షరాభ్యాసముయొక్క అర్థము తెలియకపోయినను పెద్దవాడైన తరువాత అక్షరమనగా నేమియో తెలిసికొనగలడని తలంచియే అట్టి పేరు పెట్టడమైనది.

"క్షరస్సర్వాణి భూతాని కూటస్థోఽక్షర ఉచ్యతే" [గీత. అ 15

సమస్తభూతములు క్షరములనియు, కూటస్థాత్మ ఒక్కటే అక్షరమనియు దానియొక్క అభ్యాసము అక్షరాభ్యాసమనియు గ్రహించుకొనవలయును. నశ్వరములగు వస్తువులను గుఱించిన అభ్యాసములన్నియు క్షరములే. ఇది ఆత్మప్రాప్తిని పరమేశ్వరుని పొందింపజాలదు. కావుననే అక్షరాభ్యాస కాలమున మొదట "ఓం" అని వ్రాయించుటకు కారణము. తరువాత "నమః శివాయ సిద్ధం నమః" అని ఆరంభించుటకు హేతువైనది. ఈ అక్షరస్వరూపమగు పరబ్రహ్మాభ్యాసము గలవారు బాహ్యసంబంధమైన అక్షరములు అనగా విద్యలు లేనివారైనప్పటికిన్ని నిజముగా వారే అక్షరాభ్యాసము గలవారు. అక్షరస్వరూపమగు పరబ్రహ్మయొక్క అభ్యాసము లేనివారు యెన్ని అక్షరములను అనగా భాషలను, విద్యలను నేర్చినప్పటికిని పెద్దవారైనప్పటికిని అక్షరాభ్యాసము లేనివారనియే గ్రహించవలయును. ఇందువలన నిరక్షరకుక్షులెవరో విజ్ఞులు తెలిసికొందురుగాక !

శ్లో॥ నిరక్షరస్యాపి తు యస్య కుక్షౌ
బ్రహ్మైవచాఽభాతి స ఏవ సాక్షరః।
సర్వాక్షరస్యాపి తు యస్య చిత్తే
బ్రహ్మైవ నాఽభాతి స వై నిరక్షరః॥

తా॥ ప్రపంచవిద్య అనగా అక్షరము తెలియనివాడైనను ఎవని హృదయమందు అక్షరస్వరూపమగు బ్రహ్మభావము వెలుగుచుండునో వాడే అక్షరాభ్యాసము గలవాడగును. అనేక అక్షరములు అనగా భాషలు నేర్చినవాడైనను యెవనియొక్క హృదయమందు అక్షరస్వరూపమగు బ్రహ్మభావము భాసించుటలేదో నిజముగా వాడే అక్షరాభ్యాసములేని నిరక్షరకుక్షియగును. ఓమ్.

అవ॥ 'సర్వము ఓంకారమే, సర్వము అక్షర పరబ్రహ్మ స్వరూపమే' అను తత్త్వము దుర్బోధమగుటచే నిర్వికార నిర్గుణాఖండ పరబ్రహ్మమునకు చతుష్పాదకల్పన చేయబడి ఆత్మస్వరూపము సుగమమగునటుల నిరూపింపబడుచున్నది.

మం॥ సర్వం హ్యేతద్బ్రహ్మాయమాత్మా బ్రహ్మ
సోఽయమాత్మా చతుష్పాత్ ॥ 2

పద॥ సర్వం - హి - ఏతత్ - బ్రహ్మ - అయం — ఆత్మా - బ్రహ్మ - సః - అయం - ఆత్మా — చతుష్పాత్.

టీక॥ ఏతత్ = ఈ, సర్వం - హి = సమస్తమున్ను, బ్రహ్మ = పరబ్రహ్మము, అయం = ఈ, ఆత్మా = ఆత్మ, బ్రహ్మ = పరబ్రహ్మము, సోఽయం = ఆ ఈ, ఆత్మా = ఆత్మస్వరూపము, చతుష్పాత్ = నాలుగు పాదములు గలది.

తా॥ ఈ సమస్తమున్ను పరబ్రహ్మము, ఈ ఆత్మయు పరబ్రహ్మము, ఆ ఈ ఆత్మ స్వరూపము నాలుగు పాదములు గలది. నాలుగు పాదములనగా గోవువలె నాలుగు పాదములు గలది అనికాదు, నాలుగవస్తులని గ్రహించుకొనవలయును. విశ్వతైజస ప్రాజ్ఞులను ముగ్గురిని పూర్వపూర్వము లోపింపజేయుటచేత తురీయమగు పరబ్రహ్మను పొందుట యగును. పాదశబ్దమునకు వ్యుత్పత్త్యర్థము = పద్యతే అనేనేతి పాదః — దీనిచేత పొందబడును గనుక 'పాదము' అని పేరు.

ప్రథమ ఖండము — సమాప్తము.

దీపిక॥ శ్లో॥ అష్టాఙ్గం చ చతుష్పాదం
త్రిస్థానం పంచదైవతం।
ఓంకారం యో న జానాతి
బ్రాహ్మణో న స బ్రాహ్మణః॥

తా॥ ఓంకారముయొక్క అష్టాఙ్గములను, పాదచతుష్టయమును, స్థానత్రయమును, దేవతాపంచకమును యెఱుంగవలయును. ఇట్టి ఓంకారమును (బ్రహ్మమును) యెఱుంగనివాడు బ్రాహ్మణుడైనను బ్రాహ్మణ శబ్దమునకర్హుడుగాడు. బ్రాహ్మణ కులములో పుట్టకపోయినను, ఓంకారస్వరూపమగు పరబ్రహ్మము నెఱింగినవాడు బ్రాహ్మణశబ్దమున కర్హుడగును అని ధ్యానబిందూపనిషత్తు. అష్టాంగములు. (1) విశ్వ, (2) తైజస, (3) ప్రాజ్ఞ, (4) ప్రత్యగాత్మలు. ఈ నాలుగు జీవాంగములు (1) విరాట్, (2) హిరణ్యగర్భ, (3) అవ్యాకృత (అన్తర్యామి), (4) పరమాత్మలు. ఈ నాలుగున్ను ఈశ్వరాంగములు. ఈ ఎనిమిదియు అష్టాంగము లనబడును. చతుష్పాదమనగా, (1) జాగ్రత, (2) స్వప్నము, (3) సుషుప్తి, (4) తురీయము. లేక (1) అవిద్యాపాదము, (2) విద్యాపాదము, (3) ఆనందపాదము, (4) తురీయపాదము. త్రిస్థానమనగా, (1) భ్రూమధ్యము, (2) కంఠము, (3) హృదయము. పంచదైవతమనగా, (1) బ్రహ్మ, (2) విష్ణు. (3) రుద్ర, (4) మహేశ్వర, (5) సదాశివులు.

ప్రథమ ఖండ దీపిక సమాప్తము.

మాణ్డూక్యోపనిషత్

ద్వితీయఖండః

అవ॥ నాలుగు పాదములలో ప్రథమపాదము వర్ణింపబడుచున్నది,

మం॥ జాగరితస్థానో బహిః ప్రజ్ఞస్సప్తాఙ్గ ఏకోనవింశతి
ముఖః స్థూలభుగ్వైశ్వానరః ప్రథమః పాదః॥ 3

పద॥ జాగరితస్థానః - బహిః ప్రజ్ఞః - సప్తాఙ్గః - ఏకోనవింశతిముఖః - స్థూలభుగ్ - వైశ్వానరః - ప్రథమః - పాదః.

టీక॥ జాగరితస్థానః = జాగ్రదవస్థస్థానముగా గలిగినటువంటి, బహిఃప్రజ్ఞః- బహిః = వెలుపల, ప్రజ్ఞః = జ్ఞానము గలిగినటువంటి (అవిద్యాకృతమయినట్టియు స్వాత్మవ్యతిరిక్తమయినట్టియు రూపాది బాహ్య విషయములయందు జ్ఞానము గలిగినట్టియు). సప్తాఙ్గః = ఏడు అవయవములు గలిగినటువంటి (1) ద్యులోకము, (2) సూర్యుడు, (3) వాయువు, (4) ఆకాశము, (5) అన్నము, (6) భూమి, (7) ఆహవనీయాగ్ని. ఇవియే (1) శిరస్సును, (2) చక్షువులును, (3) ప్రాణమును, (4) సందేహమును, (5) పొత్తికడుపున్ను, (6) పాదములును, (7) ముఖమును ఈ ప్రకారము ఏడు అంగములు), ఏకోనవింశతి ముఖః = పందొమ్మిది ముఖములు గలిగినటువంటి (త్వక్, చక్షుః, శ్రోత్ర, జిహ్వా, ఘ్రాణములను జ్ఞానేన్ద్రియము లయిదును, వాక్ పాణి పాద పాయు ఉపస్థలను కర్మేన్ద్రియము లయిదును, ప్రాణాపాన వ్యాన ఉదాన సమానములను పంచ ప్రాణములును, మనస్సు బుద్ధి చిత్త అహంకారములను అన్తఃకరణ చతుష్టయమును ఇవన్నియు జేరి పందొమ్మిది ముఖములు), స్థూలభుక్ - స్థూల =

స్థూలములగు శబ్దాది విషయములను, భుక్ = అనుభవించుచున్నట్టి, వైశ్వానరః = వైశ్వానరుడు, ప్రథమః - పాదః = ప్రథమ పాదము.

తా॥ జాగ్రదవస్థయే స్థానముగా గలిగినటువంటిన్ని, వెలుపల నుండెడి రూపాది విషయములందు అవిద్యాకృతమయిన జ్ఞానము గలిగినటువంటిన్ని, ద్యులోకాది సప్తవిధములయిన అంగములు గలిగినటువంటిన్ని, త్వగాది జ్ఞానేన్ద్రియము లయిదును, వాగాది కర్మేన్ద్రియము లయిదును, ప్రాణాది పంచప్రాణములును, అన్తఃకరణ చతుష్టయమున్ను ఇవి యను పందొమ్మిది ముఖములు గలిగినటువంటిన్ని, స్థూలరూపములయిన శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధాది విషయముల ననుభవించుచున్నట్టిన్ని, సమస్త జీవులకు ప్రేరకుడై ప్రభువై యున్న వైశ్వానరుడు పూర్వము జెప్పబడిన పరమాత్మయొక్క నాలుగు పాదములలో ప్రథమపాదముగా దెలియవలయును.

అవ॥ ఈ మంత్రమున పరమాత్మయొక్క ద్వితీయపాదము నిరూపింపబడుచున్నది.

మం॥ స్వప్నస్థానోఽన్తః ప్రజ్ఞః సప్తాఙ్గ ఏకోనవింశతిముఖః
ప్రవివిక్తభుక్తైజసో ద్వితీయః పాదః॥ 4

పద॥ స్వప్నస్థానః – అన్తఃప్రజ్ఞః – సప్తాఙ్గః – ఏకోనవింశతి ముఖః – ప్రవివిక్తభుక్ - తైజసః - ద్వితీయః - పాదః.

టీక॥ స్వప్నస్థానః = స్వప్నము స్థానముగా గలిగినటువంటి, అన్తఃప్రజ్ఞః - అన్తః = లోపల, ప్రజ్ఞః = జ్ఞానము గలిగినటువంటి (ఇన్ద్రియముల కంటె మనస్సు ఆన్తరమైయుంచున్నదగుటవలన స్వప్నమందు ఆ మనస్సు యొక్క వాసనారూపమయిన ప్రజ్ఞ గలిగినటువంటి), సప్తాఙ్గః = పూర్వోక్తములైన ఏడు అవయవములు గలిగినటువంటి, ఏకోనవింశతి ముఖః = పందొమ్మిది ముఖములు గలిగినటువంటి (వీని వివరము పూర్వమన్త్రమునందు జెప్పబడినది), ప్రవివిక్తభుక్ - ప్రవివిక్త = మిక్కిలి సూక్ష్మములయిన స్వప్నపదార్థములను, భుక్ = అనుభ

వించుచున్న, తైజసః = తైజసుడు (తేజోమయుడగువాడు తైజసుడనంబడును), ద్వితీయః = రెండవదైన, పాదః = పాదము.

తా॥ స్వప్నావస్థయందు స్థితి గలిగి మనస్సుయొక్క వాసనారూపమయిన ప్రజ్ఞ గలిగినటువంటిన్ని పూర్వశ్లోకోక్తములైన సప్తాంగములును, పందొమ్మిది ముఖములును గలిగి వాసనామాత్రముచే ప్రవివిక్తములగు (సూక్ష్మములగు) స్వప్నవిషయముల ననుభవించుచున్న తేజోరూపుడయిన తైజసుడు (సూత్రాత్మ లేక హిరణ్యగర్భుడు) పూర్వోక్తమయిన పరమాత్మయొక్క నాలుగు పాదములలో రెండవపాదముగా జెప్పబడుచున్నాడు.

అవ॥ సుషుప్తియొక్క స్వరూపము — పరమాత్మయొక్క తృతీయ పాదము యిందు ప్రతిపాదింపబడుచున్నది.

మం॥ యత్ర సుప్తో న కఞ్చన కామం కామయతే
న కంచన స్వప్నం పశ్యతి తత్సుషుప్తం।
సుషుప్తస్థాన ఏకీభూతః ప్రజ్ఞానఘన ఏవానన్దమయో
హ్యానన్దభుక్చేతోముఖః ప్రాజ్ఞస్తృతీయః పాదః॥ 5

పద॥ యత్ర - సుప్తః - న - కం - చన - కామం - కామయతే - న - కం - చన - స్వప్నం - పశ్యతి - తత్ - సుషుప్తం - సుషుప్తస్థానః - ఏకీభూతః - ప్రజ్ఞానఘనః - ఏవ - ఆనందమయః - హి - ఆనన్దభుక్ - చేతోముఖః - ప్రాజ్ఞః - తృతీయః - పాదః.

టీక॥ యత్ర = ఏ స్థానమునందు (ఏ కాలమునందైనను), సుప్తః = నిద్రించినవాడు, కంచన = ఏ ఒక, కామం = కోరికనున్ను, న కామయతే = కోరడో, కంచన = ఏ ఒక, స్వప్నం = కలనున్ను, న పశ్యతి = చూడడో, తత్ = అది, సుషుప్తం = సుషుప్త్యవస్థ యనబడును, సుషుప్తస్థానః = సుషుప్తస్థానమును గలిగినటువంటి,. ఏకీభూతః = ఒకటియైనటువంటి, ప్రజ్ఞానఘన ఏవ = ఘనీభూతమయిన ప్రజ్ఞయే స్వరూపముగా గలిగినటువంటి, ఆనన్దమయోహి = ఆనందప్రాయ

మయినటువంటి, ఆనన్దభుక్ = ఆనందము ననుభవించుచున్నటు వంటి, చేతోముఖః — చేతః = బోధ లక్షణమయిన చైతన్యము, ముఖః = ద్వారముగా గలిగినటువంటి, ప్రాజ్ఞః = ప్రాజ్ఞుడను పేరు గల ఆత్మ (సుషుప్తియందు బాహ్యాన్తర విషయోపరమము గలిగి యున్నను, కేవల జ్ఞానస్వరూపుడై విశేషముగా తెలిసికొనువాడగుట వలన ప్రాజ్ఞుడనంబడును) పరమాత్మయొక్క, తృతీయః = మూడవది యగు, పాదః = పాదము.

తా॥ ఆత్మ యే స్థానమునందు నిద్రను పొంది యే కోరిక నున్ను కోరక యే స్వప్నమునున్ను చూడకయుండునో, అదియే సుషుప్తిస్థానమనం బడును. అటువంటి సుషుప్తిస్థానము గలిగి, జాగ్రత్స్వప్నస్థానములయందలి ప్రజ్ఞలేకీభవించినవి గనుక నే దట్టమయిన (ఘనీభూతమైన) ప్రజ్ఞగలదై, ఆనం దానుభవము గలదియును, స్వప్నజాగరములను పొందుటకు చైతన్యమే ద్వారముగా గలదియును, విశేషముగా సర్వముఁ దెలియునదగుటచే కేవల ప్రజ్ఞానస్వరూపమునగు ప్రాజ్ఞాత్మ పూర్వోక్తమగు పరమాత్మయొక్క నాలుగు పాదములలో మూడవపాదముగా నున్నది.

అవ॥ పరమాత్మయొక్క మూడవపాదమైన ప్రాజ్ఞునియొక్క వైశిష్ట్యము 'యితడే సర్వేశ్వరుడు, సర్వజ్ఞుడు, సర్వాన్తర్యామి' అని నిరూపింపబడుచున్నది.

మం॥ ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వజ్ఞ ఏషోఽన్తర్యామ్యేష యోని
స్సర్వస్య ప్రభవాప్యయౌ హి భూతానామ్ ॥ 6

పద॥ ఏషః - సర్వేశ్వరః — ఏషః - సర్వజ్ఞః — ఏషః - అన్తర్యామీ — ఏషః - యోనిః - సర్వస్య - ప్రభవాప్యయౌ - హి - భూతానాం.

టీక॥ ఏషః = ఈ ప్రాజ్ఞుడు, సర్వేశ్వరః — సర్వ = సమస్తమునకు, ఈశ్వరః = నియామకుడు, ఏషః = ఇతడు, సర్వజ్ఞః = సమస్తమును,

తెలిసికొనువాడు, ఏషః = ఇతడు, అన్తర్యామీ - అన్తః = భూతముల యొక్క లోపల ప్రవేశించి, యామీ = ఆ భూతజాతమును నియమించువాడు, ఏషః = ఇతడు, సర్వస్య = సమస్తమునకును, యోనిః = కారణుడు, భూతానాం = భూతములయొక్క, ప్రభవాప్యయౌ-హి = ఉత్పత్తి ప్రళయములును, (ఏష - ఏవ = ఇతడే).

తా॥ ఈ పూర్వము జెప్పిన ఆత్మయొక్క పాదములలో మూడవ పాదమగు ప్రాజ్ఞుడు సమస్తభేదజాతమునకు నియామకుడు. కనుక సర్వేశ్వరుడును ఈ ప్రాజ్ఞుడే. అన్నిటియొక్క భేదావస్థలను గలిగి సర్వమును తెలిసికొనువాడు గనుక సర్వజ్ఞుడును ఈ ప్రాజ్ఞుడే. సమస్తభూతములయొక్క లోపల ప్రవేశించి సర్వమును నియమించువాడు గనుక అన్తర్యామియును నితడే. ఇతడు సమస్తమునకు కారణుడు. భూతములయొక్క ఉత్పత్తి స్థితి ప్రళయములకును యితడే అధిష్ఠానము.

అత్రైతే గౌడపాదీయకారికా భవన్తి.

శ్లో॥ బహిః ప్రజ్ఞో విభుర్విశ్వోహ్యన్తః ప్రజ్ఞస్తు తైజసః।
ఘనప్రజ్ఞస్తథాప్రాజ్ఞ ఏక ఏవ త్రిధా స్మృతః॥ 1

పద॥ అత్ర - ఏతే - గౌడపాదీయకారికాః - భవన్తి బహిః ప్రజ్ఞః - విభుః - విశ్వః - హి - అన్తః ప్రజ్ఞః - తు - తైజసః - ఘనప్రజ్ఞః - తథా - ప్రాజ్ఞః - ఏకః - ఏవ - త్రిధా - స్మృతః.

టీక॥ అత్ర = ఈ ప్రకరణమునందు, ఏతే = ఈ, గౌడపాదీయకారికాః = గౌడపాదీయ కారికలు, భవన్తి = అగుచున్నవి, బహిః ప్రజ్ఞః బహిః= వెలుపల, ప్రజ్ఞః = జ్ఞానము గలిగిన, విభుః = సర్వవ్యాపకమయిన ఆత్మ, విశ్వోహి = విశ్వుడను పేరు గలది, అన్తఃప్రజ్ఞస్తు - అన్తః= లోపల, ప్రజ్ఞస్తు = జ్ఞానము గలిగిన ఆత్మయును, తైజసః = తైజసుండను పేరు గలది, తథా = ఆ ప్రకారము, ఘనప్రజ్ఞః = ఘనీభవించిన జ్ఞానము గల ఆత్మ (బాహ్యాభ్యన్తర జ్ఞానములు ఒకటిగా జేరి

నటువంటి ఆత్మ), ప్రాజ్ఞః = ప్రాజ్ఞుండను పేరు గలది, ఏక ఏవ = ఒక ఆత్మయే, త్రిధా = మూడు విధములుగా, స్మృతః = చెప్పబడు చున్నది.

తా॥ ఈ పూర్వోక్తార్థమందీ శ్రీ గౌడపాదీయ కారికలు గనంబడు చున్నవి. జాగ్రత్తయందు శ్రోత్రాదీన్ద్రియముల ద్వారా బహిర్గతమై వెలుపల నుండెడి శబ్దాది విషయములను తెలిసికొనుచుండెడి బాహ్యజ్ఞానముగల ఆత్మ విశ్వుడనబడును. స్వప్నమునందు బాహ్యజ్ఞానమే మనోవాసనారూపమై ప్రవివిక్తములగు (సూక్ష్మములగు) స్వప్నవిషయములను చూచెడి అన్తః ప్రజ్ఞగల ఆత్మ తైజసుడనబడును. సుషుప్తియందు జాగ్రత్స్వప్నముల యందలి బాహ్యాన్తః ప్రజ్ఞలే ఘనీభవించిన ప్రజ్ఞగల ఆత్మ విజ్ఞానఘన స్వరూపుడైన ప్రాజ్ఞుడనబడును. ఇట్లు ఒకే ఆత్మ జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తుల యందు విశ్వ తైజస ప్రాజ్ఞులను నామములతో వ్యవహరింపబడుచున్నది.

శ్లో॥ దక్షిణాక్షిముఖే విశ్వో మనస్యన్తశ్చ తైజసః ।
ఆకాశే చ హృది ప్రాజ్ఞస్త్రిధా దేహే వ్యవస్థితః ॥ 2

పద॥ దక్షిణాక్షిముఖే - విశ్వః - మనసి - అన్తః - చ - తైజసః - ఆకాశే - చ - హృది - ప్రాజ్ఞః - త్రిధా - దేహే - వ్యవస్థితః.

టీక॥ (సః - ఆ పరమాత్మ ఒక్కడే), దేహే = దేహమునందు, దక్షిణాక్షి ముఖే - దక్షిణాక్షి = దక్షిణనేత్రముయొక్క, ముఖే = అగ్రభాగము నందు, విశ్వః = విశ్వుడుగను, మనసి - అన్తః = మనస్సు లోపల, తైజసశ్చ = తైజసుడుగను, హృది ఆకాశే = హృదయాకాశమునందు, ప్రాజ్ఞశ్చ = ప్రాజ్ఞుడుగను (యిట్లు), త్రిదా = మూడు విధములుగా, వ్యవస్థితః = ఉన్నాడు.

తా॥ జాగ్రదవస్థయందే విశ్వుడు మొదలగు నీ ముగ్గురియొక్క అను భవమును చూపించుటకొఱకు ఈ శ్లోకము ప్రవర్తించుచున్నది. ఒక్కడగు పరమాత్మయే ఈ దేహమునందు విశ్వుడను పేరు గలిగి జాగ్రదవస్థయందు

దక్షిణనేత్రమునందును, తైజసుడను పేరు గలిగి స్వప్నావస్థయందును, (జాగ్రద్వాసనామయమైన మనోమయకోశమునందు) ప్రాజ్ఞుడను పేరు గలిగి సుషుప్తియందును,) జాగ్రత్స్వప్నములయందలి ప్రజ్ఞలే యేకీభవించిన స్వరూపము గలవాడై హృదయాకాశమందును), మూడు విధములుగా నున్నాడు.

శ్లో॥ విశ్వో హి స్థూలభుఙ్నిత్యం తైజసః ప్రవివిక్తభుక్ ।
ఆనన్దభుక్తథా ప్రాజ్ఞస్త్రిధా భోగం నిబోధత ॥ 3

పద॥ విశ్వః - హి — స్థూలభుక్ — నిత్యం - తైజసః — ప్రవివిక్తభుక్ - ఆనన్దభుక్ - తథా - ప్రాజ్ఞః - త్రిధా - భోగం - నిబోధత.

టీక॥ విశ్వో — హి = విశ్వుడును, నిత్యం = ఎల్లప్పుడు, స్థూలభుక్ — స్థూల = స్థూలములయిన శబ్దాదివిషయములను, భుక్ = అనుభవించువాడు, తైజసః = తైజసుడు, ప్రవివిక్తభుక్ - ప్రవివిక్త = మిక్కిలి వివిక్తములయిన స్వప్నవిషయములను, భుక్ = అనుభవించువాడు, తథా = అ ప్రకారము, ప్రాజ్ఞః = ప్రాజ్ఞుడు, ఆనన్దభుక్ — ఆనంద = సంతోషమును, భుక్ = అనుభవించువాడు (ప్రాజ్ఞుడు జాగ్రత్స్వప్నములయందలి ప్రజ్ఞలేకీభవించి యితరము లేమియు లేకపోవుటచే సమస్తవ్యాపారోపరమము గలిగినందున ప్రజ్ఞానఘనస్వరూపుడగుటచేతనే కేవలానన్దము ననుభవించుచున్నాడు) (ఇట్లు), భోగం = అనుభవమును, త్రిధా = మూడు విధములుగా, నిబోధత = తెలిసికొనుడు.

తా॥ జాగ్రదాద్యవస్థలయందు విశ్వతైజసాది భేదముల పొందిన ఆత్మ జాగ్రదవస్థయందు విశ్వరూపమై జాగ్రద్విషయములగు శబ్దాదులనున్ను, స్వప్నావస్థయందు తైజసరూపమై స్వప్నవిషయములనున్ను, సుషుప్తియందు ప్రాజ్ఞరూపమై జాగ్రత్స్వప్నములయందలి ప్రజ్ఞలేకీభవించి యితరము లేమియు లేకపోవుటవలన సమస్తవ్యాపారోపరమము గలిగిన ప్రజ్ఞానఘనస్వరూపమగుటచేత కేవలానందమునున్ను క్రమముగా ననుభవించుచున్నది. ఇట్లు ఆత్మభోగమును మూడు విధములుగా దెలిసికొనుడు.

శ్లో॥ స్థూలం తర్పయతే విశ్వం ప్రవివిక్తం తు తైజసం।
ఆనన్దశ్చ తథా ప్రాజ్ఞం త్రిధా తృప్తిం నిబోధత॥ 4

పద॥ స్థూలం — తర్పయతే — విశ్వం — ప్రవివిక్తం - తు - తైజసం — ఆనన్దః - చ - తథా - ప్రాజ్ఞం - త్రిధా - తృప్తిం - నిబోధత.

టీక॥ స్థూలం = స్థూలమగు జాగ్రత్తయందలి శబ్దాదివిషయజాతము, విశ్వం = విశ్వాత్మను, తర్పయతే = తృప్తిని పొందించుచున్నది, ప్రవివిక్తం — తు = మిక్కలి వివిక్తమగు స్వప్నమునందలి విషయము (వాసనామయ సూక్ష్మభాగములు), తైజసం = తైజసాత్మను, (తర్పయతే = తృప్తిని పొందించుచున్నది), తథా = అట్లే, ఆనన్దః - చ = సుషుప్తియందలి యానన్దము, ప్రాజ్ఞం = ప్రాజ్ఞాత్మను, (తర్పయతే = తృప్తిని పొందించుచున్నది), త్రిధా = మూడు విధములుగా, తృప్తిం = తనివిని, నిబోధత = తెలిసికొనుడు.

తా॥ ఈ విశ్వ తైజస ప్రాజ్ఞాత్మలను మూటిని జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులయందలి స్థూల, ప్రవివిక్త, ఆనందములనెడి విషయములు తృప్తిని పొందించుచున్నవి. ఇట్లాత్మకు జాగ్రదాద్యవస్థల మూటియందు క్రమముగా తనివిని త్రివిధమయినదిగా తెలిసికొనుడు.

శ్లో॥ త్రిషు ధామసు యద్భోజ్యం భోక్తా యశ్చ ప్రకీర్తితః।
వేదైతదుభయం యస్తు స భుఞ్జానో న లిప్యతే॥ 5

పద॥ త్రిషు — ధామసు — యత్ — భోజ్యం — భోక్తా — యః - చ — ప్రకీర్తితః - వేద — ఏతత్ — ఉభయం — యః — తు — సః — భుఞ్జానః - న - లిప్యతే.

టీక॥ త్రిషు = మూడైన, ధామసు = స్థానములయందు (జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులయందు), భోజ్యం = అనుభవింపదగిన విషయము (స్థూల, ప్రవివిక్త, ఆనందములను పేరుగల త్రివిధమయిన భోజ్యము), యచ్చ = ఏదియో, భోక్తా = అనుభవించువాడును, యశ్చ = ఎవడో,

ఏతత్ = ఈ, ఉభయం = భోక్తృభోజ్యములను రెంటిని, యస్తు = ఎవడైతే, వేద = తెలిసికొనుచున్నాడో, సః = వాడు, భుఞ్జానః = అనుభవించువాడైనను, న - లిప్యతే = దానిచే నంటబడడు.

తా॥ జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులయందలి స్థూలప్రవివిక్తానందములను పేళ్లు గలిగిన త్రివిధమగు భోజ్యమును, విశ్వ తైజస ప్రాజ్ఞాది త్రివిధ భోక్తృ స్వరూపమునున్ను, ఇట్లు భోక్తృ భోజ్యరూపమయిన యుభయమును ఎవడు తెలిసికొనుచున్నాడో, వాడు ఆయా భోజ్యముల ననుభవించువాడైనను వాని వలన గలిగెడు ఉపచయాపచయరూపమయిన వికారములను పొందకయే విలక్షణుడై అవికారిగా నుంటున్నాడు.

శ్లో॥ ప్రభవస్సర్వభావానాం సతామితి వినిశ్చయః।
సర్వం జనయతి ప్రాణశ్చేతోఽంశూన్పురుషః పృథక్॥6

పద॥ ప్రభవః - సర్వభావానాం - సతాం - ఇతి - వినిశ్చయః - సర్వం - జనయతి - ప్రాణః - చేతోఽంశూన్ - పురుషః - పృథక్.

టీక॥ సతాం = సద్రూపములయిన, సర్వభావానాం = సమస్తపదార్థములకు (విశ్వ తైజసాది భేదములకు), ప్రభవః - ఇతి = ఉత్పత్తి అని, వినిశ్చయః = నిశ్చయము, ప్రాణః = ప్రాణరూపమయిన, పురుషః = చిత్ప్రధానుడగు పురుషుడు, పృథక్ = వేరుగా, చేతోఽంశూన్ - చేతః = చైతన్యాత్మకమయిన పురుషునియొక్క, అంశూన్ = కిరణరూపములయిన జీవులనున్ను, సర్వం = సమస్తజగత్తునున్ను, జనయతి = పుట్టించుచున్నాడు.

తా॥ పూర్వము "ఏషయోనిస్సర్వస్య" అను శ్రుతియందు ప్రాజ్ఞాత్మకు ప్రపంచకారణత్వము ప్రతిజ్ఞ జేయబడినది. దానియందు ఆ కారణత్వము సత్కార్యమునకా? అసత్కార్యమునకా? అని సందేహము గలుగగా, ఆ సందేహమును నిర్ధారణ జేయుట కారంభించుచున్నాడు. విశ్వ తైజస ప్రాజ్ఞ భేదములకు కారణుడైన ప్రాణరూపుడగు పురుషుడు జగత్తునకు శరీరభూతమయినట్టి

అజ్ఞానమే ప్రధానముగా గల సమస్తమయిన అచేతనమును గ్రహించి స్వయం ప్రకాశస్వరూపుడయిన పురుషునియొక్క చేతోరూపములగు అభాసులగు జీవులను, సమస్తజగత్తునున్ను, సూర్యుడు యథార్థముగ భేదము లేనటువంటి తన బిమ్బమువలన జలపాత్రాదులయందలి ప్రతిబిమ్బసూర్యులనువలెనే వేరుగా పుట్టించుచున్నాడు.

శ్లో॥ విభూతిం ప్రసవం త్వన్యే మన్యన్తే సృష్టిచిన్తకాః।
స్వప్నమాయాస్వరూపేతి సృష్టిరన్యైర్వికల్పితా॥ 7

పద॥ విభూతిం — ప్రసవం - తు - అన్యే — మన్యన్తే - సృష్టిచిన్తకాః - స్వప్నమాయాస్వరూపా - ఇతి - సృష్టిః - అన్యైః - వికల్పితా.

టీక॥ అన్యే = ఇతరులగు, సృష్టిచిన్తకాస్తు - సృష్టి = ప్రపంచసృష్టిని, చిన్తకాస్తు = తలంచెడివారలయితే (సృష్టి విచారము చేయువారు), విభూతిం = ఐశ్వర్యమును (ఈశ్వరునియొక్క విస్తారమును), ప్రసవం = సృష్టిగా, మన్యన్తే = తలంచుచున్నారు, అన్యైః = ఇతరులచేత (పరమార్థ స్వరూపమును చింతించువారలచేత), సృష్టిః = ప్రపంచమును సృజించుట, స్వప్నమాయా స్వరూపేతి - స్వప్న = స్వప్నరూపమయినదనిన్ని, మాయాస్వరూపా - ఇతి = మాయా స్వరూపమయినదనిన్ని, వికల్పితా = కల్పింపబడినది.

తా॥ చేతనాచేతనాత్మకమయిన జగత్తుయొక్క ప్రస్తుతమయిన సృష్టియందు స్వమతమును వివేచించుటకు మతాన్తరమును ఉపన్యసించుచున్నాడు. సృష్టినే ఆలోచించుచున్న ప్రపంచమునందాదరణ గలిగినట్టి కొందఱు జనులు ఈశ్వరునియొక్క స్వకీయమయిన ఐశ్వర్యమును విస్తరింపజేయుటయే సృష్టి యని తలంచుచున్నారు. జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులయందలి విశ్వ తైజస ప్రాజ్ఞులకంటె అన్యమగు మాయాచ్ఛాదితమును తురీయమునగు పరబ్రహ్మస్వరూపమును చింతించుచు పరమార్థతత్త్వమునందాదరణ గల వారలచేత ఈ సృష్టి స్వప్నముతోను ఇంద్రజాలిక మాయతోను సమాన రూపము గలదిగా జెప్పబడుచున్నది.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

శ్లో॥ ఇచ్ఛామాత్రం ప్రభోస్సృష్టిరితి సృష్టౌ వినిశ్చితాః ।
కాలాత్ప్రసూతిం భూతానాం మన్యన్తే కాలచిన్తకాః ॥ 8

పద॥ ఇచ్ఛామాత్రం - ప్రభోః - సృష్టిః - ఇతి - సృష్టౌ - వినిశ్చితాః - కాలాత్ - ప్రసూతిం - భూతానాం - మన్యన్తే - కాలచిన్తకాః.

టీక॥ సృష్టౌ = సృష్టి విషయమై, వినిశ్చితాః = నిశ్చయింపబడినవారలు సృష్టిః = సృష్టి, ప్రభోః = పరమేశ్వరునియొక్క, ఇచ్ఛామాత్రం- ఇతి = సఙ్కల్పమాత్రమయినదని, మన్యన్తే = తలంచుచున్నారు, కాలచిన్తకాః = కాలమును చింతించువారలు (కాలమును పరిశీలించు వారలు), కాలాత్ = కాలమువలన, భూతానాం = భూతముల యొక్క, ప్రసూతిం = ఉత్పత్తిని, మన్యన్తే = తలంచుచున్నారు.

తా॥ సృష్టియే పరమార్థమని తలంచెడివారలకుండెడి వేఱొక వికల్పమును ప్రకటించుచున్నారు. అదెట్లనిన – సృష్టి విషయకమయిన నిశ్చయము గలవారలు, ఈ సృష్టి పరమేశ్వరునియొక్క సంకల్పమాత్రమయినదిగా చెప్పుచున్నారు. మఱియు కాలమునే పరిశీలించెడు కొందఱు కాలము నుండియే యీ భూతసృష్టి యగుచున్నదని చెప్పుచున్నారు.

శ్లో॥ భోగార్థం సృష్టిరిత్యన్యే క్రీడార్థమితి చాపరే ।
దేవస్యైష స్వభావోఽయమాప్తకామస్య కా స్పృహా ॥ 9

పద॥ భోగార్థం -- సృష్టిః - ఇతి – అన్యే – క్రీడార్థం – ఇతి - చ – అపరే - దేవస్య - ఏషః – స్వభావః - అయం - ఆప్తకామస్య - కా - స్పృహా - ఇతి.

టీక॥ అన్యే = కొందఱు, సృష్టిః = సృష్టి, భోగార్థం - ఇతి = భోగము నిమిత్తమనియు, అపరే = మఱికొందఱు, క్రీడార్థం - ఇతి = విలాసార్థమనియు, (మన్యన్తే = తలంచుచున్నారు), అయం = ఈ క్రీడారూపమయిన, ఏషః = ఈ సృష్టి విషయము, దేవస్య = పరమేశ్వరునియొక్క, స్వభావః = నైసర్గికమయినది, ఆప్తకామస్య = పొంద

బడిన కోరిక గలవానికి, స్పృహా = ప్రయోజనాపేక్ష, కా = ఏది, ఇతి = ఈ ప్రకారము (తెలియవలయును.)

తా॥ సృష్టి యెట్లైనను యగునుగాక, ఆ సృష్టికి ప్రయోజనమేమి? అని రెండు విధములుగా వికల్పించి, ఇక్కడ సిద్ధాన్తము జేయబడుచున్నది. ఈ సృష్టిని కొందఱు ఆ పరమేశ్వరుని ఉపభోగముకొఱకనియును, మఱి కొందఱు క్రీడకొఱకనియును రెండు విధములుగా జెప్పుచున్నారు. ఇట్లు చెప్పిన వికల్పద్వయమున్ను, పూర్వము సృష్టి విషయమై జెప్పిన మతాన్తరాభిప్రాయమున్ను ఇవన్నియు సరియయినవిగావు. ఎట్లన, పరమేశ్వరుడు సమస్తకోరికల పొందినవాడగుటచే యేకోరికలు లేనివాడై ఆప్తకాముడగుచున్నాడు. అట్టి పరమేశ్వరునకు వేఱొక యే ప్రయోజనాపేక్షయు లేక పోవుటచేత నిరీహుడై యుంటున్నాడు. కనుక సృష్టి విషయమై యింతకు పూర్వము జెప్పిన విభూతి ప్రఖ్యాపనము స్వప్నమాయాస్వరూపములు, ఇచ్ఛ, భోగక్రియలు యివన్నియు ఆ పరమేశ్వరునకు మాయ లేకుండ గలుగ నేరవు. ఈ సృష్టి స్వయంప్రకాశ స్వరూపుడగు ఆ పరమేశ్వరునియొక్క నైసర్గికమగు మాయచేత నిర్మింపబడుచున్నది. ఇందువలననే సృష్టి మాయామయమయినది.

దీపిక॥ మూలమున మూడవ మన్త్రమునుండి అయిదవ మన్త్రము వఱకు గల విశ్వ తైజస ప్రాజ్ఞుల గుఱించి చెప్పిన విషయమునకు గౌడపాదీయ కారికలలో మొదటి శ్లోకమునుండి నాలుగవ శ్లోకమువఱకు చెప్పిన దానినే మఱల మఱల చెప్పుటచే పునరుక్తిదోషమనిగాని, చర్వితచర్వణమనిగాని తలంచవలదు. గీతయందు పదునాలుగవాధ్యాయమున గుణత్రయమును గుఱించి చెప్పునప్పుడును, ఆరవాధ్యాయమున ఆహార విహారముల గుఱించి నిరూపించు విషయములోను, ద్వితీయాధ్యాయమున ఆత్మ నాశము లేనిదని నిరూపించెడు సందర్భమునను, యీలాటి చాలా శ్లోకములు గలవు. అది పునరుక్తి దోషముతో గూడినది కాదని, ఈ క్రింది ప్రమాణము నిరూపించుచున్నది.

(3)

శ్లో॥ విస్మయే చ విషాదే చ దైన్యే చైవావధారణే।
తథా ప్రసాదనే హర్షే వాక్యమేకం ద్విరుచ్యతే॥

తా॥ (1) దీనభావమందును, (2) విస్మయ విషయమందును (3) విషాదస్థలములోను, (4) తత్త్వావధారణమందును, (5) అనుగ్రహమందును, (6) అతిహర్షమందును, ఈ ఆరు స్థలములలో ద్విరుక్తి దోషము సంభవించదు. ఒకసారిగాదు, రెండుమార్లుగాదు, మూడు పర్యాయములుగాదు, ఎన్నిసార్లైనను చెప్పవచ్చును. ఇచ్చట అవధారణవిషయమగుటచే అలాగున చెప్పిరి. అవధారణ యనగా నిశ్చయము. ధారణ చేయుటకు ప్రయాసమగు విషయమగుటచేత మఱల మఱల చెప్పడమయినది.

శ్లో॥ జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యాది ప్రపంచో యః ప్రకాశతే।
తద్బ్రహ్మాఽహమితి జ్ఞాత్వా సర్వబంధైః ప్రముచ్యతే॥

తా॥ జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యాది యీ ప్రపంచమంతయు యే యొక్క ఆత్మచేత ప్రకాశించుచున్నదో, అట్టి పరబ్రహ్మస్వరూపము తన ఆత్మ యని తెలిసికొనినవాడు సంసారమునకు సంబంధించిన సమస్తబంధములనుండి విముక్తిని పొందుచున్నాడు. అనగా స్థూలసూక్ష్మకారణములనెడు మూడు దేహములను వానికి సంబంధించిన సమస్తేంద్రియములను యే కూటస్థుడు ప్రకాశింపజేయుచున్నాడో, అట్టి తురీయాత్మను అనగా వ్యష్టి సాక్షిగాను సమష్టి సాక్షిగాను ఉండు ఈశ్వరుని, బ్రహ్మముగాను ఆత్మగాను యెవడు యెరుంగుచున్నాడో, అట్టివాడు సర్వబంధములనుండి విడివడుచున్నాడు.

శ్లో॥ ఏతద్ధ్యేవాక్షరం బ్రహ్మ ఏతద్ధ్యేవాక్షరం పరమ్।
ఏతద్ధ్యేవాక్షరం జ్ఞాత్వా యో యదిచ్ఛతి తస్య తత్॥

తా॥ ఈ ఓంకారమే అక్షరమగు పరబ్రహ్మము. ఈ ఓంకారమగు అక్షరమే పరమపదము. ఈ అక్షరస్వరూపమగు నోంకారమును తెలిసికొనినవాడు దేని నిచ్ఛగించునో దానిని పొందును. అనగా నీ ప్రణవోపాసకుడు ధ్యానకాలమున ధ్యేయైకస్థితిలో నుండి దేనిని సంకల్పించునో దానిని తప్పక పొందును. ఏ సంకల్పము లేనివాడు మోక్షమును పొందును.

శ్లో॥ యుఞ్జీత ప్రణవే చేతః ప్రణవో బ్రహ్మ నిర్భయం।
ప్రణవే నిత్యయుక్తస్య న భయం విద్యతే క్వచిత్ ॥

తా॥ ఓంకారానుసన్ధానమునందు నేర్పు గలవానికి సమస్తద్వైతమును పోగొట్టుచున్న ఓంకారజ్ఞానముచేతనే కృతార్థత గలుగుచున్నది. ధ్యానించువాడు మనస్సును ఓంకారస్వరూపమగు పరబ్రహ్మమున బాగుగా చేర్చవలయును. ఇట్లు బ్రహ్మస్వరూపమయిన ఓంకారమును ఎల్లప్పుడును ధ్యానించువానికి ఎచ్చోట నుండినను భయములేదు.

శ్లో॥ తైలధారామివాచ్ఛిన్నం దీర్ఘఘంటానినాదవత్ ।
ఉపాస్యం ప్రణవస్యాగ్రం యస్తం వేద స వేదవిత్ ॥

తా॥ ఆత్మానుసంధానమెటులుండవలయునో దానిని ఈ క్రింది ఉపనిషద్వాక్యము తెలుపుచున్నది. ఒక పాత్రనుండి మఱియొక పాత్రలోనికి నూనె పోయునప్పుడేలాగున యెడతెగక పడుచుండునో, అదేరీతిగా గొప్ప గంట మ్రోగించిన తరువాత గలిగెడు ధ్వని యేలాగున క్రమేణ లయమొందుచుండునో, ఆలాగున ప్రణవముయొక్క నాలుగవ పాదమగు తురీయపదమున శబ్దరహితావస్థలో మనస్సుననుసన్ధించి ఎవడు ధ్యానము జేయునో, అట్టివానిని వేదమును సంపూర్ణముగా నెఱింగినవానినిగా వేదవేత్తలు తలంతురు. దీనియందు "అవాచ్యం" అని పాఠాన్తరము గలదు. ఉపాస్యమను స్థలమున ధ్యేయాకారమై నిలువవలయుననియు, అవాచ్యమని చెప్పుచోట శబ్దమును రహితముగా జేసికొనవలయుననియు గ్రహించవలయును. లేక ప్రణవముయొక్క నాల్గవ పాదమే ఉపాసింపదగినదనిగూడ గ్రహించవలయును. "ప్రణవస్యాన్తం" అనిగూడ పాఠాన్తరము గలదు. అర్థమంతయు ఒకటియే.

శ్లో॥ మృద్వాసనే సమాసీనో జితచిత్తేన్ద్రియక్రమః ।
ఓమిత్యుచ్చారయేత్తావన్మనో యావత్ప్రసీదతి ॥

తా॥ మెత్తని ఆసనమందు గూరుచుండి యిన్ద్రియాది వృత్తులను నిశ్చలముగా జేసికొని మనస్సు లీనమై బ్రహ్మాకారమగు పర్యన్తము ఓంకార మన్త్రమును పరమాత్మ పరముగా భావనచేసి ధ్యానము జేయవలయును.

మృద్వాసనమని చెప్పుటచే కఱకుగల ఆసనముండరాదు. ఏల ననగా — కఱకుగల ఆసనమయినచో పాదమునకు నొప్పి గలుగును. అప్పుడు యెక్కువసేపు కూర్చుండుటకు అనుకూలముండదు. కనుకనే గీతలో "చేలాజిన కుశోత్తరం" అని తెలుపుటకు కారణము. మొదట దర్భా సనము. దానిపై కృష్ణాజినముగాని, వ్యాఘ్రాజినముగాని, దానిపై వస్త్రాసన మున్ను ఉండవలయునని విధించడమైనది. కృష్ణాజిన వ్యాఘ్రాజినాదులంత యవసరములేదు. అవి అహింసావ్రతమునకు దూరములు. దర్భాసనముపై దళమైన వస్త్రాసనముండిన చాలును.

శ్లో॥ శబ్దాక్షరం పరం బ్రహ్మ తస్మిన్ క్షీణే యదక్షరం।
తద్విద్వానక్షరం ధ్యాయేద్యదిచ్ఛేచ్ఛాన్తిమాత్మనః॥

తా॥ ఓంకారశబ్దము పరబ్రహ్మము. ఆ శబ్దము లీనమయిన పిమ్మట యే అక్షరస్వరూపమగు పరబ్రహ్మము మిగులుచుండునో, అట్టి పరబ్రహ్మ మునే బ్రహ్మనిష్ఠుడు ధ్యానించవలయును. ప్రకృతి శమించిన పరమశాన్తిని పొందగోరువాడు యీలాగుననే ప్రణవధ్యానము జేయవలయును. అట్టి వానికే పరమశాన్తి గలుగును.

శ్లో॥ స్వతస్సిద్ధమిదం మన్త్రం స్వయం ప్రోక్తం స్వయంభువా।
ఓమిత్యేతత్స్వరూపాన్తం సాధ్యతామేవ సర్వదా॥

తా॥ ఈ ప్రణవమన్త్రము బ్రహ్మ మేలాగున స్వతస్సిద్ధమయినదో యిదియు నాలాగున స్వతస్సిద్ధమయినదేగాని, ఒకరిచే నేర్పరుపబడినది గాదు. ఇది స్వయంభువు యగు బ్రహ్మదేవునిచే స్వయముగా నుపదేశింప బడినది. ఓంకారముయొక్క నాలుగవ పాదమును యెల్లప్పుడు ముముక్షు వులు సాధించవలయును, అనగా నుపాసింపవలయును.

శ్లో॥ ఓమిత్యేకాక్షరధ్యానాద్విష్ణుర్విష్ణుత్వమాప్తవాన్ ।
బ్రహ్మా బ్రహ్మత్వమాపన్నశ్శివతామభజచ్ఛివః ॥

తా॥ ఈ ఓంకారముయొక్క ధ్యానప్రభావముచేతనే విష్ణువు విష్ణుత్వమును, బ్రహ్మ బ్రహ్మత్వమును, శివుడు శివత్వమునున్ను పొందిరి. అనగా విష్ణువునకు పాలనశక్తియు, బ్రహ్మదేవునకు సృష్టిశక్తియు, శివునకు లయింపజేయు శక్తియు గలిగినవి. ఇందువలన ఓంకారముయొక్క ప్రభావము యెట్టిదియో తెలియదగినది.

శ్లో॥ గాయత్రీ వేదమాతా స్యాన్మహావాక్యం పితా భవేత్ ।
ఓంకారస్సర్వమూలం స్యాత్స ఏవ చ పితామహః ॥

తా॥ గాయత్రీమన్త్రము వేదములకు తల్లిగాను, మహావాక్యము తండ్రిగాను, అన్నిటికిని మూలరూపమగునది ఓంకారముగాను గ్రహించుకొనవలయును. అట్టి ప్రణవమునే పితామహునిగా నెఱుంగవలయును.

అవ॥ పరమాత్మయొక్క తురీయమైన చతుర్థపాదము వర్ణింపబడుచున్నది.

మన్త్రము॥ నాన్తఃప్రజ్ఞం న బహిఃప్రజ్ఞం నోభయతఃప్రజ్ఞం న ప్రజ్ఞానఘనం, న ప్రజ్ఞం, నాప్రజ్ఞం, అదృష్ట మవ్యవహార్యమగ్రాహ్యమలక్షణమచిన్త్యమవ్యపదేశ్యమేకాత్మప్రత్యయసారం, ప్రపఞ్చోపశమం శాన్తం శివమద్వైతం చతుర్థం మన్యన్తే స ఆత్మా స విజ్ఞేయః ॥ 7

పద॥ న - అన్తఃప్రజ్ఞం - న - బహిఃప్రజ్ఞం - న — ఉభయతఃప్రజ్ఞం - న - ప్రజ్ఞానఘనం - న - ప్రజ్ఞం - న - అప్రజ్ఞం - అదృష్టం - అవ్యవహార్యం - అగ్రాహ్యం — అలక్షణం - అచిన్త్యం — అవ్యపదేశ్యం — ఏకాత్మప్రత్యయసారం — ప్రపఞ్చోపశమం - శాన్తం - శివం - అద్వైతం - చతుర్థం — మన్యన్తే - సః - ఆత్మా - సః — విజ్ఞేయః.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

టీక॥ అన్తఃప్రజ్ఞం - అన్తః = లోపలనుండెడి, ప్రజ్ఞం = స్వప్నజ్ఞానమున్ను, న = కాదు, బహిఃప్రజ్ఞం - బహిః = వెలుపల నుండెడి, ప్రజ్ఞం = జాగ్రత్తయొక్క జ్ఞానమున్ను, న = కాదు, ఉభయతః ప్రజ్ఞం – ఉభయతః = జాగ్రత్స్వప్నముల మధ్యనైన, ప్రజ్ఞం = జ్ఞానమున్ను, న = కాదు, ప్రజ్ఞానఘనం = సుషుప్తిజ్ఞానమున్ను, న = కాదు, ప్రజ్ఞం = విషయజ్ఞానమున్ను, న = కాదు, అప్రజ్ఞం= అజ్ఞానమున్ను, న = కాదు, అదృష్టం = చూడబడనిదియును, అవ్యవహార్యం = వాక్కుచే చెప్పుట కలవిగానిదియును, అగ్రాహ్యం= హస్తాది కర్మేన్ద్రియములచే గ్రహించుట కలవిగానిదియును, అలక్షణం = గుఱుతు లేనిదియును, అచిన్త్యం = మనస్సుచే తలంచుట కశక్యమయినదియును, అవ్యపదేశ్యం = ఇట్టిదని నిర్దేశింప శక్యము గానిదియును, ఏకాత్మ ప్రత్యయసారం - ఏకాత్మ = ఒకటే యయిన ఆత్మయొక్క, ప్రత్యయ = జ్ఞానము లేక సత్తయే, సారం= ప్రమాణముగా గలదియును, ప్రపఞ్చోపశమం - ప్రపంచ = ప్రపంచముయొక్క, ఉపశమం = శాన్తి గలదియును, శాన్తం = రాగ ద్వేషాది దోషరహితమయినదియును, శివం = పరిశుద్ధమయినదియు నయిన, అద్వైతం = భేదములేని అద్వైతతత్త్వమునే, చతుర్థం = తురీయమునుగా, మన్యన్తే = తలంచుచున్నారు, సః = అది, ఆత్మా = పరమాత్మ స్వరూపము, సః = ఆ పరమాత్మ స్వరూపము, విజ్ఞేయః = తెలిసికొనదగినది.

తా॥ ఆత్మయొక్క చతుర్థపాదము వర్ణింపబడుచున్నది. ఇయ్యది తురీయమనబడును. ఇది అన్తఃప్రజ్ఞాస్వరూపమయిన స్వప్నజ్ఞానముగలది కాదు. బహిః ప్రజ్ఞాస్వరూపమయిన శబ్దాది విషయక జ్ఞానము గలదియును కాదు. జాగ్రత్స్వప్నములయొక్క అన్తరాళావస్థయును కాదు. ప్రజ్ఞాన ఘన స్వరూపమయిన సుషుప్త్యవస్థాజ్ఞానము కాదు, విషయజ్ఞానముకాదు. అచేతన ధర్మమగు అప్రజ్ఞయుకాదు, తనను గాంచునది లేనందుచే నది అదృష్టము

కనుకనే నది అవ్యవహార్యము. కరచరణాదీంద్రియములచే గ్రహింప శక్యము కానిదగుటచే నది అగ్రాహ్యము. గుఱుతులు లేనిదగుటచే నది అలక్షణము. మనోబుద్ధుల కతీతమగుటచే నది అచిన్త్యము, అవ్యపదేశ్యము నైనది. జాగ్రదాద్యవస్థలయందలి ఆత్మ యొక్కటియే అనెడి అద్వితీయ జ్ఞానముచే పొందదగినది, జాగ్రదాది ధర్మములు లేనిది. అనగా సకల ప్రపంచోపశమరూపమైనది. కనుకనే నది శాంతము. అనగా రాగద్వేషాదులు లేనిది. శివమైనది. అనగా పరిశుద్ధము నయినది. అద్వయస్వరూపమైనది. ఇదియే పరమాత్మయొక్క నాల్గవపాదము. తురీయము. అదియే పరమాత్మ స్వరూపము. అదియే దెలియదగినది.

అత్రైతే గౌడపాదీయకారికా భవన్తి

శ్లో॥ నివృత్తేస్సర్వదుఃఖానామీశానః ప్రభురవ్యయః ।
అద్వైతస్సర్వభావానాం దేవస్తుర్యో విభుస్స్మృతః ॥ 10

అత్ర - ఏతే - గౌడపాదీయకారికాః - భవన్తి.

పద॥ నివృత్తేః — సర్వదుఃఖానాం — ఈశానః - ప్రభుః — అవ్యయః — అద్వైతః - సర్వభావానాం - దేవః - తుర్యః - విభుః - స్మృతః.

అత్ర = దీనియందు, ఏతే = ఈ, గౌడపాదీయకారికాః = గౌడపాదీయ కారికలు, భవన్తి = అగుచున్నవి.

టీక॥ సర్వదుఃఖానాం - సర్వ = సమస్తములైన, దుఃఖానాం = దుఃఖముల యొక్క (విశ్వ తైజస ప్రాజ్ఞ లక్షణములయిన సమస్తదుఃఖముల యొక్క), నివృత్తేః = నివృత్తివలన (తురీయుడే), ఈశానః = యీశానుడు, ప్రభుః = స్వామి (అతడు), అవ్యయః = నాశము లేనివాడు. (మఱియు), తుర్యః = చతుర్థపాద స్వరూపమగు తురీయాత్మ, సర్వ భావానాం - సమస్తపదార్థములయొక్క, అద్వైతః = అద్వైతస్వరూపముగను, దేవః = స్వయంప్రకాశముగను, విభుః = సర్వవ్యాపిగను, స్మృతః = చెప్పబడినది.

తా॥ జాగ్రదాది సర్వధర్మములు రజ్జుసర్పములవలెనే మిథ్యయగును. విశ్వ తైజస ప్రాజ్ఞ లక్షణములగు సకలదుఃఖముల నివృత్తివలన (నశించుటచే) ఆ చతుర్థపాద స్వరూపుడైన తురీయుడే సర్వనియామకుడగు యీశానుడు, ప్రభువు, అవ్యయుడు. అతడే సర్వభావములకును నద్వైతస్వరూపుడు, స్వయంప్రకాశుడు, సర్వవ్యాపకుడునని చెప్పబడుచున్నాడు.

దీపిక॥ న ఆత్మా స విజ్ఞేయః సర్వైరపి ముముక్షుభిః।
తుర్యాత్మజ్ఞానహీనానాం న ముక్తిస్స్యాత్కదాచన॥

తా॥ తురీయమగు ఆ ఆత్మ స్వరూపమునే ముముక్షువులందఱు తెలిసికొనవలయును. అట్టి తురీయాత్మజ్ఞానము లేనివారికి యెప్పటికిని మోక్షము గలుగదు.

శ్లో॥ కార్యకారణబద్ధౌ తావిష్యేతే విశ్వతైజసౌ ॥
ప్రాజ్ఞః కారణబద్ధస్తు ద్వౌ తౌ తుర్యే న సిద్ధ్యతః॥ 11

పద॥ కార్యకారణబద్ధౌ - తౌ - ఇష్యేతే - విశ్వతైజసౌ - ప్రాజ్ఞః - కారణ బద్ధః - తు - ద్వౌ - తౌ - తుర్యే - న - సిద్ధ్యతః.

టీక॥ తౌ = ఆ ప్రసిద్ధులగు, విశ్వతైజసౌ = విశ్వతైజసులిద్దఱును, కార్య కారణబద్ధౌ = కార్యకారణములచే బద్ధులయినవారుగా, ఇష్యేతే = సమ్మతులగుచున్నారు, ప్రాజ్ఞస్తు = ప్రాజ్ఞుడయితే, కారణబద్ధః - కారణ = బీజభావముచేతనే, బద్ధః = బద్ధుడైనవాడు, తుర్యే = నాలుగవ పాదమగు తురీయమునందు, తౌ - ద్వౌ = ఆ బీజభావ ఫల భావములు (కార్యకారణములు రెండును), న - సిద్ధ్యతః = సిద్ధింపవు.

తా॥ జాగ్రత్స్వప్నములందలి ఆ విశ్వ తైజసు లిద్దఱును, ఫల భావ బీజ భావముల రెంటిచే బద్ధులయియున్నారు. (నిజమును గ్రహింపక పోవుట బీజభావమనబడును. అట్లు నిజమును గ్రహింపక పోవుటచేతనే దానిని మఱియొక విధముగా గ్రహించుట ఫలభావమనబడును.) సుషుప్తియందలి ప్రాజ్ఞుడు బీజభావమొక్కదానిచేతనే బద్ధుడయియున్నాడు. తురీయమునందు

పూర్వము జెప్పిన విశ్వ తైజస ప్రాజ్ఞులకు నిమిత్తములయిన బీజభావ ఫల భావములు రెండును గలుగనేరవు. కనుక చతుర్థపాదము (తురీయము) జాగ్రదాద్యవస్థలయందలి రజ్జుసర్పస్థానికమగు విశ్వాదిసర్వభేదజాతములేనిదై వాస్తవికమయిన రజ్జుస్థానికమగు నద్వితీయమై స్వయంప్రకాశమగు పరిపూర్ణమయిన ఆత్మ మాత్రమే అయియున్నది.

శ్లో॥ నాత్మానం న పరాంశ్చైవ న సత్యం నాపి చానృతం।
ప్రాజ్ఞః కిం చ న సంవేత్తి తుర్యం తత్సర్వదృక్సదా॥ 12

పద॥ న - ఆత్మానం — న — అపరాn - చ - ఏవ - న — సత్యం — న - అపి - చ - అనృతం - ప్రాజ్ఞః - కిం - చ - న - సంవేత్తి - తుర్యం - తత్ - సర్వదృక్ - సదా.

టీక॥ ప్రాజ్ఞః = ప్రాజ్ఞుడు, ఆత్మానం = తనను, న - సంవేత్తి = తెలిసికొనుటలేదు, పరాn - చ = తన కన్యమైనవానిని, న = తెలిసికొనుటలేదు, సత్యం = ఘటాదికమును, న = తెలిసికొనుటలేదు, అనృతం = శుక్తిరజతాదికమును, న = తెలిసికొనుటలేదు, కిం చ = ఏమియును, న - సంవేత్తి = తెలిసికొనుటలేదు, తత్ = అ, తుర్యం = నాలుగవ పాదమగు తురీయాత్మ, సదా = యెల్లప్పుడు, సర్వదృక్ = సమస్తమైన దృక్స్వరూపమయినది.

తా॥ ప్రాజ్ఞునకు కారణబద్ధత్వమెట్లనిన — ఈ ప్రాజ్ఞుడు తన్నుగాని, ఇతరులనుగాని, సత్యమునుగాని, అసత్యమునుగాని యేమియు తెలిసికొనకుండుటచేత నిజమును తెలిసికొనకపోవుటనెడు అజ్ఞానముచేత మాత్రమే బద్ధుడయియున్నాడు. ఇట్లు నిజమును తెలిసికొనకపోవుటచే గలిగెడు మఱియొక విధముగా గ్రహించుటయే (అన్యథా భావమే) రూపముగాగల ద్వైతముచేత జాగ్రత్స్వప్నములయందలి విశ్వతైజసులు బద్ధులైనటుల బద్ధుడుగాడు. ఒక త్రాటిని జూచి 'ఇది త్రాడు' అనెడు జ్ఞానము లేకపోవుటచేత దాని

యందు యే విధమయిన జ్ఞానము (అన్యథా భావము) లేక ఊరకనుండువాని వంటివాడు ప్రాజ్ఞుడు, త్రాటియొక్క జ్ఞానము లేకపోవుటచేత తదితరమయిన సర్పమను జ్ఞానము (భ్రాంతి)గల జనునివంటివారలు విశ్వతైజసులు. చతుర్థపాదస్వరూపమయిన తురీయాత్మ యెల్లప్పుడును దృక్స్వరూపమై సర్వమును చూచుచున్నది. సర్వమును చూచెడి దృక్ అదే యగుటచేత దానిని చూచెడి వేరు దృక్కేదియును లేదు. కనుక అదియే సర్వమునకు దృక్కు అయినది.

శ్లో॥ ద్వైతస్యాగ్రహణం తుల్యముభయోః ప్రాజ్ఞతుర్యయోః।
బీజనిద్రాయుతః ప్రాజ్ఞః సా చ తుర్యే న విద్యతే॥

పద॥ ద్వైతస్య - అగ్రహణం - తుల్యం - ఉభయోః - ప్రాజ్ఞతుర్యయోః - బీజనిద్రాయుతః - ప్రాజ్ఞః - సా - చ - తుర్యే - న - విద్యతే.

టీక॥ ఉభయోః = ఇద్దఱయిన, ప్రాజ్ఞతుర్యయోః = ప్రాజ్ఞతుర్యాత్మలకు, ద్వైతస్య = ద్వైతముయొక్క, అగ్రహణం = తెలిసికొనకపోవుట, తుల్యం = సమానమైనది, ప్రాజ్ఞః = ప్రాజ్ఞుడు, బీజనిద్రాయుతః - బీజనిద్రా = కారణరూపమయిన నిద్రతో, (నిజమును తెలిసికొనకపోవుట నిద్ర యనబడును. అట్టి పరమాత్మతత్త్వమును తెలిసికొనకపోవుట యను నిద్రయే ఈ జాగ్రత్స్వప్నముల యందలి ద్వైతరూపమయిన ప్రపంచమును పుట్టించుటకు బీజమయినది గాన బీజనిద్ర యనబడును), యుతః = కూడుకొని యున్నవాడు, సా = ఆ బీజనిద్ర, తుర్యే = చతుర్థ పాదాత్మయందు, న - విద్యతే = లేదు.

తా॥ ప్రాజ్ఞతుర్యాత్మ లిద్దఱికిని జాగ్రత్స్వప్నములయందలి ద్వైతప్రపంచమును గ్రహింపకపోవుట సమానముగా నున్నది. ఆ రెంటిలో ప్రాజ్ఞాత్మ ద్వైతరూపమయిన జాగ్రత్స్వప్నప్రపంచముల పుట్టుకకు బీజభూతమైన తత్త్వాగ్రహణమనెడి నిద్రతో గూడియున్నది. తురీయాత్మ అట్టి నిద్ర లేనిదై ఎల్లప్పుడు అద్వయమై సర్వదృక్కై స్వయంప్రకాశముగా నున్నది.

శ్లో॥ స్వప్ననిద్రాయుతావాద్యౌ ప్రాజ్ఞస్త్వస్వప్ననిద్రయా।
న నిద్రాం నైవ చ స్వప్నం తుర్యే పశ్యన్తి నిశ్చితాః ॥ 14

పద॥ స్వప్ననిద్రాయుతౌ - ఆద్యౌ - ప్రాజ్ఞః - తు - అస్వప్ననిద్రయా - న - నిద్రాం - న - ఏవ - చ — స్వప్నం - తుర్యే - పశ్యన్తి - నిశ్చితాః.

టీక॥ ఆద్యౌ = మొదటి విశ్వ తైజసు లిద్దఱును, స్వప్ననిద్రాయుతౌ — స్వప్ననిద్రా = స్వప్ననిద్రలతో (ఒక వస్తువును మఱియొక వస్తువునుగా తెలిసికొనుట స్వప్నమనబడును. ఒక వస్తువును జూచి దానిని తెలిసికొనకపోవుటయే నిద్ర యనబడును), యుతౌ = కూడుకొనిన వారలు, ప్రాజ్ఞః - తు = ప్రాజ్ఞుడైతే, అస్వప్ననిద్రయా - అస్వప్న = స్వప్నములేని, నిద్రయా = నిద్రతో, (యుతః = కూడుకొనినవాడు), నిశ్చితాః = పరబ్రహ్మ స్వరూపమును నిశ్చయించుకొనియున్న బ్రహ్మవేత్తలు, తుర్యే = తుర్యమునందు (చతుర్థపాదమునందు) నిద్రాం = నిద్రను, న పశ్యన్తి = చూడరు, స్వప్నం - చ = స్వప్నమునున్ను, నైవ - పశ్యన్తి = చూడరు.

తా॥ జాగ్రత్స్వప్నములయందలి విశ్వ తైజసు లిద్దఱును అన్యథా గ్రహణ తత్త్వాగ్రహణములతో (ఒక వస్తువును వేరుగా గ్రహించుట అన్యథా గ్రహణము. ఒక వస్తువును తెలియకుండుట తత్త్వాగ్రహణము. ఇవియే స్వప్ననిద్రలు) కూడికొని కార్యకారణబద్ధులై ద్వైతప్రపంచమును చూచు చున్నారు. సుషుప్తియందలి ప్రాజ్ఞుడు అన్యథా గ్రహణ రూపమయిన స్వప్నము లేని కేవల తత్త్వాగ్రహణరూప నిద్రతో కూడుకొని ద్వైతరూపమును దేనిని తెలియనివాడై కారణముచేత బద్ధుడగుచున్నాడు. బ్రహ్మవేత్తలు చతుర్థ పాదాత్మకమగు తుర్యాత్మయందు తత్త్వాగ్రహణరూపమయిన నిద్రనున్ను, అన్యథాగ్రహణరూపమయిన స్వప్నమునున్ను దేనినిన్ని చూచుట లేదు. కనుకనే చతుర్థపాదాత్మకమగు ఆత్మ దేనిచేతనున్ను బంధింపబడక అద్వితీయమై స్వయంప్రకాశము, పరమానందముగా నున్నది.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

శ్లో॥ అన్యథా గృహ్ణతస్స్వప్నో నిద్రా తత్త్వమజానతః ।
విపర్యాసే తయోః క్షీణే తురీయం పదమశ్నుతే ॥ 15

పద॥ అన్యథా - గృహ్ణతః - స్వప్నః - నిద్రా - తత్త్వం - అజానతః - విపర్యాసే - తయోః - క్షీణే - తురీయం - పదం - అశ్నుతే.

టీక॥ అన్యథా = మఱియొక విధముగా, గృహ్ణతః = గ్రహించుటవలన, స్వప్నః = స్వప్నము, (భవతి = అగుచున్నది), తత్త్వం = నిజమును, అజానతః = తెలియకపోవుటవలన, నిద్రా = నిద్రయున్ను, (భవతి = అగుచున్నది), తయోః = ఆ స్వప్ననిద్రలయొక్క, విపర్యాసే = వ్యత్యయము (కార్యకారణములయిన అన్యథా గ్రహణ తత్త్వాగ్రహణరూపమయిన విపర్యాసము), క్షీణే - సతి = నశించగా, (జీవః = జీవుడు), తురీయం = చతుర్థ పాదాత్మకమగు, పదం = స్థానమును, అశ్నుతే = పొందుచున్నాడు.

తా॥ ఇట్టి తురీయమగు ఆత్మ యెప్పుడు పొందబడునో చెప్పబడుచున్నది:— నిజమును (పరమార్థమును) వేఱు విధముగా గ్రహించుట (అన్యథా గ్రహణము) స్వప్నమనబడును. నిజమును (తత్త్వమును) తెలియక పోవుట నిద్రయగును. ఇటువంటి స్వప్ననిద్రల రెంటిచేతను బద్ధులయిన వారు విశ్వతైజసులు. కేవల నిద్రచేత బద్ధుడయినవాడు ప్రాజ్ఞుడు. ఇట్లు అన్యథా గ్రహణ తత్త్వాగ్రహణరూపములయిన స్వప్ననిద్రలచేత జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులయందలి విశ్వతైజసప్రాజ్ఞులు ముగ్గురున్ను బద్ధులై నిజము తెలియకయున్నారు. ఈ ప్రకారము వారి బద్ధత్వమునకు కారణములయిన అన్యథాగ్రహణ తత్త్వాగ్రహణరూపములైన స్వప్ననిద్రల రెంటియొక్క విపర్యాసము యెప్పుడు నశించునో, అప్పుడే దేనిచేతను బద్ధత్వమును పొందక అద్వితీయమై స్వయంప్రకాశమై యొప్పు ఆ చతుర్థపాదాత్మకమగు తురీయాత్మ నిశ్చితమై శేషించుచున్నది, పొందబడుచున్నది.

శ్లో॥ అనాదిమాయయా సుప్తో యదా జీవః ప్రబుద్ధ్యతే।
అజమనిద్రమస్వప్నమద్వైతం బుద్ధ్యతే తదా॥ 16

పద॥ అనాదిమాయయా - సుప్తః - యదా - జీవః - ప్రబుద్ధ్యతే - అజం - అనిద్రం - అస్వప్నం - అద్వైతం - బుద్ధ్యతే - తదా.

టీక॥ అనాదిమాయయా - అనాది = ఆదిలేని, మాయయా = మాయచేత, సుప్తః = నిద్రించువాడగు, జీవః = జీవుడు, యదా = యెప్పుడు, ప్రబుద్ధ్యతే = మేలుకొనుచున్నాడో, తదా = అప్పుడు, అజం = పుట్టుక లేనిదియును, అనిద్రం = నిద్ర లేనిదియును, అస్వప్నం = స్వప్నము లేనిదియునగు, అద్వైతం = అద్వయస్వరూపమగు తుర్య మును, బుద్ధ్యతే = తెలిసికొనుచున్నాడు.

తా॥ తత్త్వాగ్రహణరూపమయిన బీజాత్మకమగు నిద్రచేతను, అన్యథా గ్రహణలక్షణమై అనాదికాలప్రవృత్తమును, మాయా లక్షణము నగు స్వప్నముచేతను జాగ్రత్స్వప్నముల రెంటియందును సర్వమును చూచు చున్న యీ జీవుడు ఎప్పుడు ఈ మాయారూపమయిన నిద్రనుండి మేలుకొను చున్నాడో, అప్పుడే తత్త్వాగ్రహణరూపమయిన నిద్రయున్ను, అన్యథాగ్రహణ రూపమయిన స్వప్నమున్ను నివృత్తమగుచున్నది. ఇవి లేకపోవుటచేతనే జన్మాదులులేని అద్వయస్వరూపమయిన స్వయంప్రకాశమగు తుర్యాత్మను తెలిసికొనుచున్నాడు.

శ్లో॥ ప్రపఞ్చో యది విద్యేత నివర్తేత న సంశయః।
మాయామాత్రమిదం ద్వైతమద్వైతం పరమార్థతః॥17

పద॥ ప్రపంచః - యది - విద్యేత - నివర్తేత - న - సంశయః - మాయా మాత్రం - ఇదం - ద్వైతం - అద్వైతం - పరమార్థతః.

టీక॥ ప్రపఞ్చః = ప్రపంచము, విద్యేత - యది = ఉండెనేని, నివర్తేత = పోవును, న - సంశయః = సంశయములేదు, ఇదం = ఈ ప్రపంచ మను పేరుగల, ద్వైతం = ద్వైతము, మాయామాత్రం = మాయా

స్వరూపమయినది, పరమార్థతః = యథార్థముగా (జూచిన). అద్వైతం = అద్వైతము, (భవతి = అగుచున్నది.)

తా॥ ప్రపంచమను పేరుగల యీ ద్వైతమున్నయెడల దానికి కారణములగు తత్త్వాగ్రహణ అన్యథాగ్రహణములయొక్క నాశనముచేతనే రజ్జువునందలి సర్పభ్రమవలె నది నశించుచున్నది. ఈ ద్వైతము రజ్జుసర్పమువలెను, ఇంద్రజాలికుని మాయవలెను, కేవలము మాయారూపమై యున్నది. యథార్థముగా నాలోచించిన నిది యంతయు అద్వయస్వరూపమగు పరమాత్మగానే యున్నది.

శ్లో॥ వికల్పో వినివర్తేత కల్పితో యది కేన చిత్ ।
ఉపదేశాదయం వాదో జ్ఞాతే ద్వైతం న విద్యతే ॥ 18

పద॥ వికల్పః — వినివర్తేత — కల్పితః — యది - కేన — చిత్ - ఉపదేశాత్ - అయం - వాదః - జ్ఞాతే - ద్వైతం - న - విద్యతే.

టీక॥ కేనచిత్ = ఒకానొకనిచేత, వికల్పః = ప్రపంచాది భ్రాన్తి కల్పితో యది = కల్పింపబడెనేని, వినివర్తేత = పోవును, ఉపదేశాత్ = గురూపదేశమువలన, అయం = ఈ, వాదః = (భేద) వాదము, జ్ఞాతే = పరమార్థజ్ఞానము తెలియబడగా, ద్వైతం = ద్వైతము, న - విద్యతే = లేదు.

తా॥ ఎవనిచేతనైనను ప్రపంచాది భ్రాన్తిరూపమగు ద్వైతము కల్పితమయినదాయెనేని రజ్జువునందలి సర్పాదిభ్రమవలెనే యథార్థజ్ఞానముచే నివర్తించిపోవుచున్నది. గురూపదేశమువలన అద్వైతాత్మజ్ఞానము గలుగగానే జీవేశ్వరభిన్నవాదము (ద్వైతము) నివర్తించును. సర్వము అద్వయస్వరూపమగు పరిపూర్ణమయిన ఆత్మగానే భాసించును. ద్వైతముండనేయుండదు.

ద్వితీయ ఖండము సంపూర్ణము.

దీపిక॥ ఈ ఉపదేశతత్త్వమునే శ్రీకృష్ణభగవానుడు గీత చతుర్థాధ్యాయమున తెలిపెను.

శ్లో॥ తద్విద్ధి ప్రణిపాతేన పరిప్రశ్నేన సేవయా।
ఉపదేక్ష్యన్తి తే జ్ఞానం జ్ఞానిన స్తత్త్వదర్శినః॥

తా॥ తత్త్వవేత్తలయిన ఆత్మజ్ఞానులు మీకొఱకు జ్ఞానము నుపదేశింపగలరు. అట్టి జ్ఞానముపదేశించుట కేలాగునుండవలయునో క్రింద నిరూపింపబడుచున్నది. వినయముతో చేయు నమస్కారముచేతను, సమయమును కనిపెట్టి అడుగుటచేతను గురు నాజ్ఞను పాలించుటచేతను వారు చెప్పగలరు. ఈ శ్లోకమందు గురులక్షణమున్ను, శిష్యలక్షణమున్ను తెలుపబడినది. "జ్ఞానినః — తత్త్వదర్శినః" అనునది గురువు లక్షణము. "ప్రణిపాతము, పరి ప్రశ్న, సేవ" ఈ మూడున్ను శిష్యలక్షణములు. చతుర్థపాదమెటుల సిద్ధించునో, అది యీ ద్వితీయాధ్యాయమున నిరూపింపబడెను.

శ్లో॥ యదా తే మోహకలిలం బుద్ధిర్వ్యతితరిష్యతి।
తదా గన్తాఽసి నిర్వేదం శ్రోతవ్యస్య శ్రుతస్య చ॥

తా॥ సాధకుడు ప్రకృతికి పరమగు బ్రహ్మపదమును యెందువలన పొందలేదో ఆ కారణము ఈ శ్లోకములో తెలుపబడినది.

సాధకుని మనస్సెంతవఱకు ప్రాకృతవిషయమనెడు మాలిన్యమును దాటలేదో, అనగా ప్రకృతికి పరమగు తురీయపదమును పొందలేదో, అంతవఱకు నతడు బద్ధుడే. ఎప్పుడు ప్రకృతివాసన నశించి నిర్విషయస్థితి గలుగునో, అప్పుడే యిదివఱలో గురువులవలన లేక శాస్త్రములవలన శ్రవణము జేసిన దానియొక్క అర్థము బోధపడును. అప్పుడీజ్ఞానస్థితికన్న అన్యముగా మఱియొకటి వినవలసినది లేదని బోధ గలుగును. ఈ మాండూక్యమున జెప్పిన ఆత్మయొక్క సుషుప్తిప్రబోధమును గుఱించి భగవానుడు తెలిపినది చూడుడు.

శ్లో॥ యా నిశా సర్వభూతానాం తస్యాం జాగర్తి సంయమీ।
యస్యాం జాగ్రతి భూతాని సా నిశా పశ్యతో మునేః॥

తా॥ ఆత్మజ్ఞానికి ఏది పగలుగా నుండునో, అజ్ఞానికది రాత్రిగా నుండును. అజ్ఞానికేది పగలుగా నుండునో, అది ఆత్మజ్ఞానికి రాత్రిగా నుండును. అనగా అజ్ఞానికేది సత్యముగా తోచునో, జ్ఞానికది అసత్యముగా భాసించును. జ్ఞానికేది సత్యముగా తోచునో, అజ్ఞానికది అసత్యముగానే తోచును. శ్రీ శంకరభగవత్పాదులు జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తి తురీయముల గుఱించి ఒకే శ్లోకమున నిరూపించియున్నారు, దాని నొకదానిని నిరన్తరము పఠనము జేసిన చాలును.

శ్లో॥ జాగ్రత్యుద్భూత బాహ్యేన్ద్రియ-
విషయ సముల్లాససాక్షీ శివోఽహమ్
స్వప్నే దృష్టప్రపంచ ప్రతిఫలన-
మనోవృత్తి సాక్షీ శివోఽహమ్ ।
సుప్తౌ చిత్తే ప్రలీనే ప్రబలతమ-
మహామోహసాక్షీ శివోఽహమ్
నిత్యానందే తురీయే విగత-
కలిమలస్సర్వసాక్షీ శివోఽహమ్ ॥

తా॥ జాగ్రదవస్థయందు జనించిన బాహ్యేన్ద్రియ విషయసముదాయమునకు సాక్షి యయినట్టి శివస్వరూపుడగు పరమాత్మను నేను, మఱియు స్వప్నమందు గాంచబడిన ప్రపంచ ప్రతిఫలనరూపములగు మనోవృత్తులకు సాక్షి యయిన శివస్వరూపుడను నేను, సుషుప్తియందు చిత్తము లయింప ప్రబలతమమగు మహాఅజ్ఞానమునకు సాక్షియయిన శివస్వరూపుడగు పరమాత్మను నేను. మఱియు నిత్యానందమునకు నెలవగు తురీయమందు మాయాదోషరహితుడై సర్వసాక్షియై వెలుగు శివస్వరూపుడగు ఆత్మయే నేను. మఱియు ఆత్మబోధమున తెలిపినది చూడుడు.

శ్లో॥ సంసారస్స్వప్నతుల్యో హి రాగద్వేషాది సంకులః ।
స్వకాలే సత్యవద్భాతి ప్రబోధేఽసత్యవద్భవేత్ ॥

తా॥ ఎంతకాలమువఱకు నిద్రావస్థ జననిచే ననుభవింపబడు చున్నదో, అంతవఱకు మిక్కిలి అసత్యమయినను స్వప్నము సత్యముగనే కనబడుచున్నది. నిద్రనుండి జాగ్రద్దశకు వచ్చిన పిమ్మట అసత్యముగా దోచును. అలాగే రాగద్వేషపూర్ణమగు సంసారమున్ను తనకు కారణభూత మయిన అజ్ఞానదశ యుండువఱకు సత్యమయినదిగాను, జ్ఞానోదయమయిన పిమ్మట అసత్యముగాను అగుచున్నది.

శ్లో॥ ప్రణవాదపరం జప్త్వా కదా ముక్తో భవిష్యతి।
ఓంకారస్సర్వమన్త్రాణా ముత్తమః పరికీర్తితః।
ఓంకారేణ ప్లవేనైవ సంసారాబ్ధిం తరిష్యతి॥

తా॥ ప్రణవమున కన్యమైన మన్త్రమును జపించిన ఎప్పుడు ముక్తి గల్గును? గలుగనేరదని భావము. ఓంకారము సర్వమన్త్రములలో నుత్తమ మయినదని మహర్షులు కీర్తించుచున్నారు. వేదములున్ను అలాగుననే స్తోత్రము జేయుచున్నవి. సముద్రమును దాటుటకు ఓడ యెటువంటిదో, అలాగున సంసారదుఃఖసాగరమును తరింపజేయుటలో ఓంకారమనెడు నావకు సమానమైనది మఱియొకటిలేదు.

తారకశబ్దార్థము — అథర్వశిఖోపనిషత్.

మూ॥ దేవాశ్చేతి సన్ధత్తాం సర్వేభ్యో దుఃఖభయేభ్యః
సంతారయతీతి తారణాత్తారః॥

తా॥ బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరాది దేవతలును ప్రణవస్వరూపమే, సమస్తదుఃఖములనుండియు, సకలభయములనుండియు తరింపజేయునదిగా నుండుటంబట్టి తారణమనంబడును. తారణము చేయుటవలన తారక మనబడును. ఓమ్

ద్వితీయ ఖండ — దీపిక సమాప్తము.

(5)

మాణ్డూక్యోపనిషత్

తృతీయఖండః

అవ॥ వాచ్యవాచకములగు పరమాత్మ ప్రణవము లొకటేనని దెలియ జేయుటకై ఆత్మయొక్క పాదములు, ఓంకారముయొక్క అకారాది మాత్రలు రెండును ఒకటియే వేఱుకాదని రెంటికిని అభేదము నిరూపింపబడుచున్నది.

మం॥ సోఽయమాత్మాఽధ్యక్షరమోంకారోఽధిమాత్రం పాదా మాత్రా మాత్రాశ్చ పాదా అకార ఉకారో మకార ఇతి ॥ 8

పద॥ సః - అయం - ఆత్మా - అధ్యక్షరం - ఓంకారః - అధిమాత్రం - పాదాః — మాత్రాః — మాత్రాః — చ — పాదాః — అకారః — ఉకారః - మకారః - ఇతి.

టీక॥ సః = ఆ పూర్వోక్తమయిన, అయం = ఈ, ఆత్మా = పరమాత్మ, అధ్యక్షరం = అక్షరమును పొందియున్నది (అక్షరమనగా వర్ణము. ఆ వర్ణమేది యనిన ఓంకారము), ఓంకారః = ప్రణవము, అధిమాత్రం = మాత్రలను పొందియున్నది, పాదాః = ఆత్మయొక్క పాదములు, మాత్రాః = ఆ ఓంకారముయొక్క మాత్రలు, అకారః = అవర్ణము, ఉకారః = ఉవర్ణము, మకారః = మవర్ణము, ఇతి = అనునట్టి, మాత్రాః = ఆ ఓంకారముయొక్క మాత్రలు, పాదాః = ఆత్మయొక్క పాదములు.

తా॥ పూర్వము నాలుగు పాదములుగా జెప్పబడిన పరమాత్మ ఓంకారమను యక్షరమును పొందియున్నది. ఆ ఓంకారమను అక్షరము అకార, ఉకార, మకారములనెడి మాత్రలను పొందియున్నది. కనుక

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

ఆ పరమాత్మయొక్క పాదములు ఓంకారముయొక్క అకారాది మాత్రలు గాను, ఈ అకారాది మాత్రలు ఆత్మయొక్క పాదములుగాను యెఱుంగ వలయును.

అవ॥ పరమాత్మయొక్క ప్రథమపాదమగు వైశ్వానరునికి, ఓంకారముయొక్క ప్రథమమాత్రయగు అకారమునకును ఆప్తిత్వ - ఆదిమత్వ సామ్యము తద్విజ్ఞానఫలము వర్ణింపబడుచున్నది.

మం॥ జాగరితస్థానో వైశ్వానరోఽకారః ప్రథమా మాత్రా ఽఽప్తే రాదిమత్వాద్వాఽఽప్నోతి హ వై సర్వాన్ కామానాదిశ్చ భవతి య ఏవం వేద ॥ 9

పద॥ జాగరితస్థానః — వైశ్వానరః — అకారః -- ప్రథమా — మాత్రా — ఆప్తేః - ఆదిమత్త్వాత్ - వా - ఆప్నోతి - హ - వై - సర్వాన్ - కామాన్ - ఆదిః - చ - భవతి - యః - ఏవం - వేద.

టీక॥ జాగరితస్థానః = జాగ్రదవస్థయే స్థానముగాగల, వైశ్వానరః = వైశ్వానరుడు, ఆప్తేః = వ్యాప్తివలన, ఆదిమత్త్వాత్ - వా = ఆది యగుట వలననున్ను, (ఓంకారస్య = ప్రణవముయొక్క), ప్రథమా - మాత్రా= మొదటి మాత్రయగు, అకారః = అవర్ణము, (భవతి = అగు చున్నాడు). యః = ఎవడు, ఏవం = ఈ ప్రకారముగా, వేద = తెలిసికొనెనో, (సః = వాడు), సర్వాన్ = సమస్తములయిన, కామాన్ = కోరికలను, హవై = ప్రసిద్ధముగా (నిశ్చయముగా), ఆప్నోతి = పొందుచున్నాడు, (మహతాం = మహాత్ములలో), ఆదిశ్చ = మొదటివాడుగను, భవతి = అగుచున్నాడు.

తా॥ జాగ్రదవస్థయందుండి స్థూలశరీరాభిమానియగు ఆత్మయొక్క ప్రథమపాదమయిన వైశ్వానరుడు, ఓంకారముయొక్క మొదటిమాత్రయగు అకారము సర్వవాక్కులయందును వ్యాపించి అన్నిటికిని మొదటిది యయి నట్లు సర్వమునందు వ్యాప్తుడై సర్వమునకు మొదటివాడగుటవలన ఆ.అకార

మాత్రగానే యున్నాడు. ఇట్లు ఈ ఓంకార ప్రథమమాత్రయగు అకారమును వైశ్వానరునిని యీ రెంటిని ఒకటిగానే తెలిసికొనెడివాడు సమస్తఅభీష్టములను పొంది మహాత్ములలో మొదటివాడగుచున్నాడు.

అవ॥ అట్లే ద్వితీయపాదమగు తైజసునికిని, రెండవమాత్రయగు ఉకారమునకును ఉత్కర్ష ఉభయత్వ రూపసామ్యము — తద్విజ్ఞానఫలము నిరూపింపబడుచున్నది.

మం॥ స్వప్నస్థానస్తైజస ఉకారో ద్వితీయా మాత్రోత్కర్షా దుభ
యత్వా ద్వా ఉత్కర్షతి హవై జ్ఞానసన్తతిం సమా
నశ్చ భవతి నాస్యాఽబ్రహ్మవిత్కులే భవతి య
ఏవం వేద ॥ 10

పద॥ స్వప్నస్థానః - తైజసః - ఉకారః - ద్వితీయా - మాత్రా - ఉత్కర్షాత్ — ఉభయత్వాత్ — వా — ఉత్కర్షతి — హ — వై — జ్ఞానసన్తతిం - సమానః - చ - భవతి - న - అస్య - అబ్రహ్మవిత్ - కులే - భవతి - యః - ఏవం - వేద.

టీక॥ స్వప్నస్థానః = స్వప్నమే స్థానముగా గలిగిన, తైజసః = తైజసుడు, ఉత్కర్షాత్ = ఆధిక్యమువలన, ఉభయత్వాత్ - వా = ఉభయాత్మకుడగుటవలనను (విశ్వప్రాజ్ఞులకు మధ్యమునందుండి ఉభయ స్వరూపుడగుటవలననున్ను), (ఓంకారస్య = ప్రణవముయొక్క), ద్వితీయా - మాత్రా = రెండవమాత్రయగు, ఉకారః = ఉకార స్వరూపుడుగ, (ఉన్నాడు), యః = ఎవడు, ఏవం = యీ విధముగా, వేద = యెఱుంగుచున్నాడో, (సః = వాడు) హవై = నిశ్చయముగా, జ్ఞానసన్తతిం - జ్ఞాన = జ్ఞానముయొక్క, సన్తతిం = పరంపరను, ఉత్కర్షతి = వృద్ధిపొందించుచున్నాడు, సమానః - చ = సమానుడును (శత్రు మిత్రులందు సమానుడును), భవతి = అగుచున్నాడు, అస్య = వీనియొక్క, కులే = వంశమునందు, అబ్రహ్మవిత్ = బ్రహ్మమును తెలియనివాడు, న - భవతి = కలుగడు.

తా॥ స్వప్నమే స్థానముగాగల (సూక్ష్మశరీరాభిమానియగు, ఆత్మయొక్క ద్వితీయపాదరూపుడగు) తైజసుడు ఓంకారముయొక్క రెండవపాదమగు ఉకారమగుచున్నాడు. ఈ ఉకారము ఓంకారముయొక్క ప్రథమమాత్రయగు అకారమునకంటె తరువాత నుండుటచే దానికన్నను ఉత్కృష్టమైనది. మఱియు అకార మకారాత్మకమగుటచే దీనికి ఉభయత్వమున్ను ప్రసిద్ధము. ఇట్లే తైజసుడున్ను సూక్ష్ముడగుటచే ఉత్కృష్టుడును, స్థూలశరీరాభిమానియగు విశ్వునికిని, కారణశరీరాభిమానియగు ప్రాజ్ఞునికిని మధ్య నుండుటచే ఉభయస్వరూపుడును నగుచున్నాడు. ఇందుచే ఆత్మయొక్క ద్వితీయపాదరూపుడగు తైజసుడు, ఓంకారముయొక్క ద్వితీయమాత్రయగు ఉకారమున్ను ఒకటేనని గుర్తెఱుంగవలయును. ఇట్లు తెలుసుకొనినవాడు విజ్ఞానసంతతిని వృద్ధిజేయును అతడు శత్రుమిత్రులందు సమభావము గలవాడగును. ఎవరికిని ద్వేష్యుడుకాడు. అతని వంశమునందు బ్రహ్మవేత్తగానివాడు జన్మింపడు. ఇట్లు తెలుసుకొనుటకు యిదియే ఫలము.

అవ॥ మూడవపాదమగు ప్రాజ్ఞునికి, తృతీయ మాత్రయగు మకారమునకు సాదృశ్యము — తద్జ్ఞానముచే కలిగెడు ఫలము ప్రతిపాదింపబడుచున్నది.

మం॥ సుషుప్తస్థానః ప్రాజ్ఞో మకార స్తృతీయా మాత్రా, మితేరపీతేర్వా మినోతి హవై ఇదం సర్వమపీతిశ్చ భవతి య ఏవం వేద ॥ 11

పద॥ సుషుప్తస్థానః - ప్రాజ్ఞః - మకారః - తృతీయా - మాత్రా - మితేః - అపీతేః - వా - మినోతి - హవై - ఇదం - సర్వం - అపీతిః - చ - భవతి - యః - ఏవం - వేద.

టీక॥ సుషుప్తస్థానః = సుషుప్తియే స్థానముగా గలిగిన, ప్రాజ్ఞః = ప్రాజ్ఞుడు (కారణశరీరాభిమానియగు ప్రాజ్ఞుడు), మితేః = పరిమితియగుటవలననున్ను, అపీతేః - వా = ఏకీభావమగుటవలననున్ను, (ఓంకారస్య =

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

ప్రణవముయొక్క), తృతీయా - మాత్రా = మూడవమాత్రయగు, మకారః = మకారము, (భవతి = అగుచున్నాడు). యః = ఎవడు, ఏవం = ఈ ప్రకారముగా, వేద = తెలిసికొనెనో, (సః = వాడు), ఇదం సర్వం = ఈ సమస్తజగత్తును, హ వై = నిశ్చయముగా, మినోతి = ఇంతయని జగద్యాథాత్మ్యమును తెలిసికొనుచున్నాడు, అపీతిః చ = జగత్కారణాత్మయును, (భవతి = అగుచున్నాడు.)

తా॥ సుషుప్త్యవస్థయందుండి కారణశరీరాభిమానియగు ఆత్మయొక్క తృతీయపాదమయిన ప్రాజ్ఞుడు, ఓంకారముయొక్క మూడవమాత్రయగు మకారము. ఆ ఓంకారముయొక్క ప్రథమ ద్వితీయ మాత్రలగు అకార ఉకారములు, యవాది ధాన్యములు కొలతపాత్రయందువలె, మకారమునందు ప్రవేశించి యేకీభావమును పొందుచున్నవి. అందు విలీనములగుచున్నవి. అట్లే స్థూలసూక్ష్మశరీరాభిమానులగు విశ్వతైజసులు ప్రాజ్ఞునియందు ప్రవేశించి యేకత్వమును పొందుచున్నారు. జాగ్రదాది త్రివిధావస్థలలోని స్థూల, సూక్ష్మ, కారణాత్మకజగత్తును ప్రాజ్ఞుడు గుర్తెఱుంగుచున్నాడు. అందుచేనతడు సర్వజ్ఞుడు. ఈ ప్రకారము ప్రాజ్ఞుడు త్రివిధజగత్తుయొక్క ఉత్పత్తి, విలయములకు స్థానమైయున్నాడు. ఇందుచే ఓంకారముయొక్క మూడవ మాత్రయగు మకారమునకును, ఆత్మయొక్క మూడవపాదరూపుడగు ప్రాజ్ఞునకును సాదృశ్యముగలదు. కనుక ఓంకారముయొక్క తృతీయమాత్రయగు మకారమును, ఆత్మయొక్క తృతీయపాదమగు ప్రాజ్ఞుని, ఈ రెంటిని నొకటిగా తెలిసికొనినవాడు, ఈ సమస్తజగత్తుయొక్క పరిమితిని యథార్థస్వరూపమును తెలిసికొన్నవాడును, మఱియు జగత్కారణాత్మకుడును నగుచున్నాడు.

అత్రైతే గౌడపాదీయకారికా భవన్తి.

శ్లో॥ విశ్వస్యాత్వవివక్షాయామాదిసామాన్యముత్కటం।
మాత్రాసమ్ప్రతిపత్తౌ స్యాదాప్తిసామాన్యమేవ చ॥ 19

అత్ర - ఏతే - గౌడపాదీయకారికాః - భవన్తి.

పద॥ విశ్వస్య - అత్వవివక్షాయాం - ఆదిసామాన్యం - ఉత్కటం - మాత్రా సమ్ప్రతిపత్తౌ - స్యాత్ - అప్తిసామాన్యం - ఏవ - చ.

అత్ర = ఇక్కడ, ఏతే గౌడపాదీయకారికాః = ఈ గౌడపాదీయ కారికలు, భవన్తి = అగుచున్నవి.

టీక॥ విశ్వస్య = విశ్వునకు, అత్వవివక్షాయాం = అకారమాత్ర యగుటను వివక్ష జేయుటయందు. ఆదిసామాన్యం = ఆదిత్వ సాదృశ్యము, ఉత్కటం = స్ఫుటమైనది, స్యాత్ = అగును, మాత్రాసమ్ప్రతిపత్తౌ (సత్యాం) - మాత్రా = అకారమాత్రత్వముయొక్క, సమ్ప్రతిపత్తౌ (సత్యాం) = చక్కగ తెలియబడినయెడల, (కుదిరినయెడల) అప్తి సామాన్యం ఏవ చ -అప్తి = సర్వజగద్వ్యాప్తియొక్క, సామాన్యం ఏవ చ = సమానతయును, ఉత్కటం = స్ఫుటమయినది, స్యాత్ = అగును.

తా॥ ఇంతవఱకు ఆత్మపాదములకును ఓంకారమాత్రలకును యేకత్వము కారణసహితముగా శ్రుతిచేత జెప్పబడినది. ఈ విషయములో ఆ శ్రుత్యర్థమును వివరించునట్టి శ్లోకములు పూర్వమువలెనే చెప్పబడుచున్నవి.

స్థూలశరీరాభిమానియయిన ఆత్మయొక్క ప్రథమపాదమగు విశ్వుని ఓంకారముయొక్క ప్రథమమాత్రయగు అకారముగా వివక్షించుటయందు, అనగా చెప్ప నిచ్ఛగించినయెడల అకారమునకువలె 'సర్వమునకును ఆది యగుట' అను సాదృశ్యము స్పష్టమగుచున్నది. అనగా అకారము సర్వ వర్ణములకును ఆదియైనటుల విశ్వుడును సర్వజగత్తుకు ఆది యని దెలియ వలయును. ఆ విశ్వుడు అకారమాత్రతను పొందుటచేతను, సర్వమునందు వ్యాపించుటచేతను, ఆ పాదమాత్రలకు ఆదిత్వ వ్యాప్తిత్వ సామాన్యము స్పష్టముగ గనబడుచున్నదని భావము.

శ్లో॥ తైజసస్యోత్వవిజ్ఞానే ఉత్కర్షో దృశ్యతే స్ఫుటం।
మాత్రాసమ్ప్రతిపత్తౌ స్యాదుభయత్వం తథావిధమ్॥ 20

పద॥ తైజసస్య - ఉత్వవిజ్ఞానే - ఉత్కర్షః - దృశ్యతే - స్ఫుటం - మాత్రా సమ్ప్రతిపత్తౌ - స్యాత్ - ఉభయత్వం - తథా విధం.

టీక॥ తైజసస్య = తైజసునికి, ఉత్వవిజ్ఞానే = ఉకారమాత్ర యగుటను తెలిసికొనుటయందు, ఉత్కర్షః = ఆధిక్యము, స్ఫుటం = స్పష్టముగా, దృశ్యతే = కనబడుచున్నది, మాత్రాసమ్ప్రతిపత్తౌ (సత్యాం) మాత్రా = ఉకారమాత్రత్వముయొక్క, సంప్రతిపత్తౌ (సత్యాం) = చక్కగ తెలియబడినయెడల, ఉభయత్వం = ఉభయస్వరూపమగుట (విశ్వప్రాజ్ఞులరూపమగుట), తథా విధం = అ విధముగానే, (స్ఫుటం = స్పష్టము), స్యాత్ = అగును.

తా॥ ఆత్మయొక్క రెండవపాదమగు సూక్ష్మశరీరాభిమానియయిన తైజసుని, ఓంకారముయొక్క రెండవమాత్రయగు ఉకారమునుగా తెలిసికొనినయెడల, అకారమునకంటె ఉకారము ఉత్కృష్టమైనటుల విశ్వునికంటె తైజసుడు (సూక్ష్ముడగుటచే) ఉత్కృష్టుడని స్పష్టముగా తెలియబడుచున్నది. తైజసుడు ఉకారమాత్రారూపుడని చక్కగ దెలియబడగనే యిరువురికిని ఉభయత్వసామ్యము స్పష్టమగును. అనగా ఉకారము - అకార మకారాత్మకమయినట్లు తైజసుడు స్పష్టముగా విశ్వప్రాజ్ఞాత్మకుడగుచున్నాడు.

శ్లో॥ మకారభావే ప్రాజ్ఞస్య మానసామాన్యముత్కటమ్।
మాత్రాసమ్ప్రతిపత్తౌ తు లయసామాన్యమేవ చ ॥ 21

పద॥ మకారభావే - ప్రాజ్ఞస్య - మానసామాన్యం - ఉత్కటం - మాత్రా సమ్ప్రతిపత్తౌ - తు - లయసామాన్యం - ఏవ - చ.

టీక॥ ప్రాజ్ఞస్య = ప్రాజ్ఞునకు. మకారభావే = మకారమాత్ర యగుటయందు, మానసామాన్యం - మాన = పరిమితిరూపమైన లేక సర్వజ్ఞరూపమైన, సామాన్యం = సమానత్వము, ఉత్కటం = స్ఫుటమయినది, (భవతి = అగుచున్నది), మాత్రాసమ్ప్రతిపత్తౌ (సత్యాం) తు - మాత్రా = మకారమాత్రత్వముయొక్క, సమ్ప్రతిపత్తౌ (సత్యాం) తు =

చక్కగా తెలిసికొనినయెడలనైతే, లయ సామాన్యం - ఏవ - చ = లయ = విలీనమగుటయను, సామాన్యం ఏవ చ = సమానత్వమున్ను. (భవతి = అగుచున్నది.)

తా॥ ఆత్మయొక్క మూడవపాదమగు కారణశరీరాభిమానియఘున ప్రాజ్ఞుని ఓంకారముయొక్క మూడవమాత్రయగు మకారమునుగా తెలిసికొనినయెడల మకారము, ఓంకారమాత్రలగు అకార ఉకారములను పరిమితింజేయునట్లు ప్రాజ్ఞుడు స్థూలసూక్ష్మశరీరాభిమానులగు విశ్వతైజసులను యిరువురిని పరిమితి జేయుటచే ప్రాజ్ఞ మకారములకు సమానత్వము స్పుటమగుచున్నది. ఇట్లు ప్రాజ్ఞుడు మకారమాత్రయును సమానమని చక్కగా దెలియుటచే మకారము అకార ఉకారములను తనయందు లీనపరచుకొనునట్లు ప్రాజ్ఞుడు విశ్వతైజసులను తనయందు లీనపరచుకొనును లీనసామాన్యము ఉభయులకును స్పష్టమగును.

శ్లో॥ త్రిషు ధామసు యత్తుల్యం సామాన్యం వేత్తి నిశ్చితః।
స పూజ్యస్సర్వభూతానాం వన్ద్యశ్చైష మహామునిః ॥ 22

పద॥ త్రిషు - ధామసు - యత్- తుల్యం - సామాన్యం - వేత్తి-నిశ్చితః - సః - పూజ్యః - సర్వభూతానాం - వన్ద్యః - చ - ఏషః - మహామునిః.

టీక॥ త్రిషు = మూడైన, ధామసు = స్థానములయందు (జాగరిత స్వప్న సుషుప్తులయందు విశ్వతైజస ప్రాజ్ఞులకు అకార ఉకార మకారములతో,) తుల్యం = సమానత్వము, యత్ = ఏదియో, (తత్ = అ), సామాన్యం = సమానత్వమును, యః = ఎవడు, నిశ్చితః = నిశ్చయమును పొందినవాడై, వేత్తి = తెలిసికొనుచున్నాడో, సః = వాడు, సర్వభూతానాం = సమస్తభూతములకును, పూజ్యః = పూజింపతగినవాడును, వన్ద్యః - చ = నమస్కరింపతగినవాడును, (భవతి = అగుచున్నాడు), ఏషః = వీడు, మహామునిః = గొప్ప మునియును, (భవతి = అగుచున్నాడు.)

తా॥ జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులయం దుండెడి ఆత్మ పాదము లయిన విశ్వ తైజస ప్రాజ్ఞులకు ఓంకారమాత్రలగు అకార ఉకార మకారములతోటి సామ్యమును (అప్తి, ఉత్కర్ష, మాన, రూపమైన సాదృశ్యమును) నిశ్చయముగ దెలిసికొనినవాడు సర్వభూతములకు పూజింపతగినవాడుగను, నమస్కరింపదగినవాడునునై మహాముని యగుచున్నాడు.

శ్లో॥ అకారో నయతే విశ్వముకారశ్చాపి తైజసం ।
మకారశ్చ పునః ప్రాజ్ఞం నామాత్రే విద్యతే గతిః॥ 23

పద॥ అకారః - నయతే - విశ్వం - ఉకారః - చ - అపి - తైజసం - మకారః - చ - పునః - ప్రాజ్ఞం - న - అమాత్రే - విద్యతే - గతిః

టీక॥ అకారః = అకారము, విశ్వం = విశ్వుని, నయతే = పొందించుచున్నది, ఉకారః -చ - అపి = ఉకారమున్ను, తైజసం = తైజసుని, నయతే = పొందించుచున్నది, మకారః చ పునః = మకారమున్ను, ప్రాజ్ఞం=ప్రాజ్ఞుని, నయతే = పొందించుచున్నది, అమాత్రే = మాత్రా రహితమయిన ఓంకారమునందు, గతిః=గమనము, న విద్యతే = లేదు.

తా॥ పూర్వము జెప్పబడిన సాదృశ్యములచేత ఆత్మపాదములగు విశ్వ తైజస ప్రాజ్ఞులను ఓంకారమాత్రలగు అకార ఉకార మకారములతో యేకత్వమును చేసి ధ్యానము జేయువానిని, అకారము విశ్వునిన్ని, ఉకారము తైజసునిన్ని, మకారము ప్రాజ్ఞునిన్ని క్రమముగా పొందించుచున్నది. ఇట్లు పొందింపబడినవాడు నిరంతర ధ్యానాదులచేతను, సద్గురూపదేశముచేతను గలిగిన 'సర్వము ఆ పరిశుద్ధమగు పరబ్రహ్మమే' యను జ్ఞానముచేత అజ్ఞానము నాశనముకాగా బ్రహ్మము అపరిచ్ఛిన్నమగుటవలన యితరత్ర గతి లేనివాడై పరిపూర్ణమయిన బ్రహ్మమే యగుచున్నాడు. మాత్రారహితమైన ఓంకారమునందు వేఱొక చోటికి గమనములేదు. అనగా మకారము లయించిన తరువాత శుద్ధబ్రహ్మము మాత్రమై మిగిలినవారికి పరిచ్ఛేదమేదియు లేనందుచే మఱియొకచోటికి గమనములేదు.

తృతీయ ఖండము సంపూర్ణము. ఓమ్

దీపిక — మాత్రా లక్షణము

శ్లో॥ జానుం ప్రదక్షిణీ కుర్యాన్న ద్రుతంన విలమ్బితం।
ప్రదద్యాచ్ఛోటికాం యావత్తావన్మాత్రేతి గీయతే॥

తా॥ తన మోకాలును త్వరితముగాగాని, మందముగాగాని గాక చేతితో ఒక ప్రదక్షిణము చేసి (త్రిప్పి) ఒక చిటుక వేయు కాలము ఒక మాత్ర యనంబడును. ఈలాగున మాత్రను గుఱించి అనేకవిధములుగా యోగులు తెలిపియున్నారు మామూలుగా కన్ను తెరచి మూయు సమయమునకున్ను, స్వభావముగా ఒక శ్వాస, ఉచ్ఛ్వాస కాలమునకున్ను, నాడి ఒక తూరి కొట్టుకొను సమయమునకున్ను, మాత్రాకాలమని పేరు అని సిద్ధపురుషులు వచించియున్నారు. ఈ కాలమంతయు రమారమి సరిగానే యుంటున్నది.

శ్లో॥ హ్రస్వో దహతి పాపాని దీర్ఘో మోక్షప్రదాయకః।
అప్యాయనః ప్లుతోవాఽపి త్రివిధోచ్చారణేన తు॥

తా॥ ఈ ఓంకారోచ్చారణ హ్రస్వమనియు, దీర్ఘమనియు, ప్లుతమనియు మూడు విధములుగా నుంటున్నది. హ్రస్వమయినచో సమస్తపాపములను నశింపజేయును. దీర్ఘమయిన మోక్షమును గలుగజేయును. ప్లుతమయిన సర్వయిష్టార్థసిద్ధి నొసంగును. కావున యిది మూడు విధములు. అనుభవజ్ఞులగు బ్రహ్మనిష్ఠులవలన తెలిసికొనుట శ్రేయస్కరము.

శ్లో॥ హ్రస్వం బిన్దుగతం దైర్ఘ్యం బ్రహ్మరన్ధ్రగతం ప్లుతం।
ద్వాదశాన్తర్గతం మన్త్రం ప్రసాదం మన్త్రసిద్ధయే॥

తా॥ ఈ ప్రణవధ్వని బిన్దుగతమగునప్పుడు హ్రస్వమనియు, బ్రహ్మరన్ధ్రగతమగునప్పుడు దీర్ఘమనియు, ద్వాదశాన్తర్గతమగునప్పుడు ప్లుతమనియు చెప్పబడుచున్నది. ఇది ప్రణవమన్త్రముయొక్క పై జెప్పబడిన మూడు విధములగు సిద్ధులను గలుగజేయు విధానమైయున్నది.

శ్లో॥ నాసాగ్రే దృష్టిమారోప్య హస్తపాదౌ చ సంయతౌ।
మనస్సర్వత్ర సంగృహ్య ఓంకారం తత్ర చిన్తయేత్ ॥

తా॥ కరచరణాది సర్వేన్ద్రియములను సంయమనముజేసి బాహ్య వృత్తినుండి మనస్సు మొదలగు నన్తరిన్ద్రియములను వశీకరించి నాసాగ్రమందు దృష్టిని ప్రాణవాయువుతో సహ స్థిరపరచి ఓంకారము నుచ్చరించి ఓంకారార్థమగు పరబ్రహ్మమును సదా చింతింపవలయును. (బ్రహ్మభావము గలిగియుండవలయును.)

(1) నాసాగ్రమనియు, (2) భ్రూమధ్యమనియు, (3) సుషుమ్నాగ్రమనియు, (4) బ్రహ్మబలమనియు, (5) తురీయస్థానమనియు, (6) హృదయమనియు స్వస్వరూపస్థానమునకు గల పేర్లని గ్రహించవలయును. దృష్టి స్థిరీకరణకివి ఉపాయములు.

శ్లో॥ ప్రణవో దనుశ్శరోహ్యాత్మా బ్రహ్మ తల్లక్ష్యముచ్యతే।
అప్రమత్తేన వేద్ధవ్యం శరవత్తన్మయో భవేత్ ॥

తా॥ ధ్యానయోగి ఓంకారమును ధనుస్సుగాను, ఆత్మను (మనస్సును) శరముగాను (బాణముగాను) అనుసన్ధించి బ్రహ్మమును లక్ష్యమునుగా నుంచుకొనవలయును. అప్రమత్తుడై ధ్యానము చేయగా బాణము ననుసన్ధించినవాడు లక్ష్యమును భేదించినటుల యితడున్ను బ్రహ్మత్వము నొందగలుగును. ఈ ఉదాహరణముచే శరము లక్ష్యములో చేరునటుల జీవాత్మ పరమాత్మలో నైక్యమొందగలుగును. శరము ననుసన్ధించువానికి యేకాగ్రతలేనిచో లక్ష్యమును భేదింపజాలనటుల అన్తరిన్ద్రియ నిగ్రహము, బాహ్యేన్ద్రియ నిగ్రహమున్ను లేనిచో సాధకుడు బ్రహ్మమును పొందజాలడని గ్రహించుకొనవలయును.

శ్లో॥ ప్రణవో హి పరబ్రహ్మ ప్రణవః పరమం పదం।
ప్రణవం సర్వవేదాద్యం సర్వదేవమయం విదుః।
సర్వేషాం చైవ మన్త్రాణాం ప్రణవః ప్రాణ ఉచ్యతే॥

తా॥ ప్రణవమే పరబ్రహ్మము, ప్రణవమే పరమపదము, ప్రణవమే సకలవేదములకును మూలము, ప్రణవమే సర్వదేవతలున్ను అని తెలియవలెను. ప్రణవమే సకలమన్త్రములకును ప్రాణప్రాయముగా నుండును. ప్రణవములేని మన్త్రము ప్రాణము లేనిదియే యగును.

శ్లో॥ ఏకమాత్రో భవేద్ధ్రస్వః ద్విమాత్రో దీర్ఘ ఉచ్యతే।
త్రిమాత్రస్తు ప్లుతో జ్ఞేయో వ్యఞ్జన స్త్వర్ధమాత్రకమ్॥

తా॥ ఒక మాత్ర కాలమునకు హ్రస్వమనియు, రెండు మాత్రల కాలమునకు దీర్ఘమనియు, మూడు మాత్రల కాలమునకు ప్లుతమనియు, అర్ధ మాత్ర కాలమునకు వ్యంజనమనియు (అర్ధమాత్రమనియు) పేర్లని తెలియవలయును.

శ్లో॥ ఓమిత్యన్తర్గతం సర్వమభావ్యం భావ్యమేవ చ।
ఓమిత్యేతత్పరం నిష్ఠం జ్ఞానగమ్యమగోచరమ్॥

తా॥ సమస్తవేదములు, మన్త్రములు ఓంకారమందు అన్తర్గతములై యున్నవి. అది మలినహృదయులకు భావన జేయ సాధ్యమయినదిగాదు. శుద్ధాన్తఃకరణులకు భావింప సాధ్యమయినది. అట్టి ఓంకారమే నిష్ఠ లన్నిటిలోను శ్రేష్ఠమైనది. ఇది జ్ఞానగమ్యము. ఇంద్రియముల కగోచరము.

శ్లో॥ ఓంకారాది జపోఽప్యేవం భావగర్భోహ్యుదాహృతః।
ధ్యేయవస్తు స్వరూపస్య దార్ఢ్యాయ హి జపో మతః॥

తా॥ ఓంకారాది జపమునందు ఆయా దైవభావము గలిగియుండవలయును. ఏలననగా ధ్యేయవస్తువుయొక్క స్వరూపమందు మనస్సు దృఢముగా నిలుచుటకొఱకీజపమేర్పడినది. ఇది ఋషులయొక్క మతము. "ఓంకారాది" అని ప్రయోగించుటవలన ఓంకారము మొదలుగాగల ఏ దేవతలను గుఱించిన మన్త్రమయినను, ధ్యేయస్వరూపమందు మనస్సు నిశ్చలముగా నిలుచుటకున్ను, పాపములు నశించుటకును, ప్రతిబంధములు తొలగుటకును, తత్తద్దేవతామన్త్రములను గుఱించిన జపముల జేయవలయును.

శ్లో॥ ప్రణవాద్యాస్త్రయో వేదాః ప్రణవే పర్యవస్థితాః।
వాఙ్మయం ప్రణవం సర్వం తస్మాత్ప్రణవమభ్యసేత్॥

తా॥ వేదత్రయమున్ను ప్రణవమునుండే యేర్పడినది. ప్రణవమునందే ఆ మూడు వేదములు లయించుచున్నవి. వాఙ్మయమంతయు (విద్యలన్నియు) ప్రణవస్వరూపమే. అందుచే ప్రణవమునే ధ్యానింపవలయును. (ఋక్ యజుస్సామములు మూడున్ను జ్ఞానమునకు సంబంధించినవి. అధర్వణము ధనుర్విద్యకున్ను, మన్త్రశాస్త్రమునకున్ను సంబంధించినదగుటచే పై మూడింటిలో చేర్చబడలేదు కావుననే సామాన్యముగా వేదములను చెప్పునపుడు మూడింటిని మాత్రము చెప్పుటకు కారణము.)

శ్లో॥ యావజ్జీవం జపేన్మన్త్రం ప్రణవం బ్రహ్మణో వపుః।
హ్రస్వో దహతి పాపాని దీర్ఘో మోక్షప్రదాయకః।
ప్లుతస్తు సర్వసిద్ధ్యైస్యాత్ప్రణవస్త్రివిధస్స్మృతః॥

తా॥ పరబ్రహ్మ స్వరూపమయిన ప్రణవమన్త్రమును జీవితపర్యంతము జపించవలయును. అది హ్రస్వమనియు, దీర్ఘమనియు, ప్లుతమనియు మూడు విధములగు ఉచ్చారణములతో గూడుకొనియున్నది. హ్రస్వముచే సమస్తపాపములు భస్మములగును. దీర్ఘము మోక్షదాయకము. ప్లుతముచే సర్వసిద్ధులు సిద్ధించును.

శ్లో॥ ఉత్తమం మానసం జాప్యముపాంశుర్మధ్యమం స్మృతం।
అధమం వాచికం ప్రాహుస్సర్వమన్త్రేషు వై ద్విజాః॥

తా॥ మానసిక జపము ఉత్తమమనియు, ఉపాంశు జపము మధ్యమమనియు, వాచిక జపము అధమమనియు మహర్షులు చెప్పుచున్నారు. ఇది సమస్తమన్త్రములకును సంబంధించినదని గ్రహించుకొనవలయును.

శ్లో॥ విధియజ్ఞాజ్జపయజ్ఞో విశిష్టో దశభిర్గుణైః।
ఉపాంశుస్స్యాచ్ఛతగుణస్సాహస్రో మానసస్స్మృతః॥

తా॥ విధి ప్రకారము జేయు యజ్ఞముకన్న జపయజ్ఞము పది రెట్లు అధికఫలముగలది. అది వాచికముగాక ఉపాంశువయినచో నూరురెట్లధిక ఫలము గలదగును. అది మానసికమయినచో వేయిరెట్లు అధికఫలము నొసగుచున్నది. (ఇతరులకు వినబడులాగున చేయునది వాచికమనియు, అటుల వినబడక పెదవులు కొండనాలుక కదలుచుండిన ఉపాంశువనియు, ఈ రెండును లేక హృదయములో మాత్రము స్మరణ-భావన గలిగియుండు నది మానసికమనియు గ్రహించవలయును.)

శ్లో॥ త్రివిధో జపయజ్ఞస్యాత్తత్ర భేదాన్నిబోధత।
వాచికశ్చ ఉపాంశుశ్చ మానసస్త్రివిధస్స్మృతః॥

తా॥ జపయజ్ఞము మూడు విధములు. దాని భేదముల వినుము. (1) వాచికజపమనియు, (2) ఉపాంశుజపమనియు, (3) మానసిక జప మనియు అయ్యది మూడు విధములు. దీని వివరము పైన వ్రాయబడినదే.

తృతీయ ఖండ దీపిక సమాప్తము.

ఓమ్

మాణ్డూక్యోపనిషత్

చతుర్థఃఖండః

అవ॥ మాత్రారహితమైన ఓంకారము, పరమాత్మయొక్క నాల్గవ పాదమగు అఖండాద్వితీయ నిత్యనిర్గుణ నిర్విశేష తురీయస్వరూపమేనని, అభేదము ప్రతిపాదింపబడినదై ఓంకారము – ఆత్మ యీ రెండును ఒకటియేనని చెప్పుచు ఉపనిషత్తు ఉపసంహరింపబడుచున్నది.

మం॥ అమాత్రశ్చతుర్థోఽవ్యవహార్యః ప్రపఞ్చోపశమశ్శివో
ఽద్వైత ఏవమోంకార ఆత్మైవ సంవిశత్యాత్మనాఽఽ
త్మానం య ఏవం వేద య ఏవం వేద ॥ ఇత్యుపనిషత్ 12

పద॥ అమాత్రః - చతుర్థః - అవ్యవహార్యః - ప్రపంచోపశమః - శివః - అద్వైతః - ఏవం - ఓంకారః - ఆత్మా - ఏవ - సంవిశతి - ఆత్మనా - ఆత్మానం - యః - ఏవం - వేద - యః - ఏవం - వేద.

టీక॥ ఏవం = ఈ ప్రకారము, అమాత్రః = మాత్రారహితమయిన. ఓంకారః = ఓంకారము, అవ్యవహార్యః = వాక్కుచేత చెప్పుట కలవి గానిదియును, ప్రపంచోపశమః - ప్రపంచ = ప్రపంచముయొక్క, ఉపశమః = శాంతి గలదియును (ప్రకృతిరహితమైనదియు), శివః = మంగళస్వరూపమైనదియును, అద్వైతః = భేదము లేనిదియునైన, చతుర్థః = నాల్గవపాదమగు, ఆత్మైవ = పరమాత్మయే, అగుచున్నది.) యః = ఎవడు, ఏవం = ఈ ప్రకారముగా, వేద = తెలుసుకొనుచున్నాడో, (సః = వాడు), ఆత్మనా = తన స్వరూపముచేత, ఆత్మానం = పరమార్థమగు నాత్మను, సంవిశతి = ప్రవేశించుచున్నాడు, యః = ఎవడు. ఏవం = ఈ ప్రకారముగా, వేద = తెలుసు

కొనుచున్నాడో, (సః = వాడు,) ఆత్మనా = తన స్వరూపముచేత, ఆత్మానం = పరమార్థమగు నాత్మను, సంవిశతి = ప్రవేశించుచున్నాడు. అనగా నిర్గుణ నిర్వికార పరబ్రహ్మస్వరూపుడగుచున్నాడని భావము.

తా॥ అకార ఉకార మకారములనెడి మాత్రలులేని అమాత్రకమగు ఓంకారము వాక్కుచే వ్యవహరించుటకు నలవిగానిదియును, జాగ్రదాది ప్రపంచవిలయము గలదియును, మంగళస్వరూపమయినదియును, అద్వయ స్వరూపమయినదియునైన పూర్వము జెప్పియుండెడి నిర్గుణ శుద్ధ పర బ్రహ్మముయొక్క చతుర్థపాదమగును. ఓంకారముయొక్క అకారాది త్రివిధ మాత్రలకును పరమాత్మయొక్క మూడు పాదములతోటి సామ్యము చెప్ప బడినది. ఇప్పుడు మాత్రారహితమైన ఓంకారముయొక్క నిరాకార తురీయ స్వరూపము పరమాత్మయొక్క నాల్గవపాదముగ వర్ణింపబడుచున్నది. ఇటుల వాచ్యవాచకములైన పరమాత్మ ఓంకారములయొక్క సాదృశ్యమును అనగా యేకత్వరహస్యమును గుర్తెఱుంగునో వాడు తానే నిర్గుణ నిర్వికార పరబ్రహ్మస్వరూపమును పొందును. వానికి తిరుగా జన్మ ఉండదు. ముక్తు డగును. 'య ఏవం వేద' అని రెండు సార్లు చెప్పుట ఉపనిషత్సమాప్తిని సూచించుచున్నది. మాండూక్యోపనిషత్సమాప్తా. ఓమ్

అత్రైతే గౌడపాదీయకారికా భవన్తి.

ఈ అర్థమున యీ గౌడపాదకారికలు గలవు.

శ్లో॥ ఓంకారం పాదశో విద్యాత్పాదా మాత్రా న సంశయః।
ఓంకారం పాదశో జ్ఞాత్వా న కిఞ్చిదపి చిన్తయేత్ ॥ 24

పద॥ ఓంకారం — పాదశః — విద్యాత్ — పాదాః — మాత్రాః — న — సంశయః - ఓంకారం - పాదశః - జ్ఞాత్వా - న - కించిత్ - అపి - చిన్తయేత్.

టీక॥ ఓంకారం = ప్రణవమును, పాదశః = ఆత్మపాదములుగా, విద్యాత్ = తెలిసికొనవలయును, పాదాః = ఆత్మపాదములు, మాత్రాః = ఓంకారముయొక్క అకారాది మాత్రలు, న - సంశయః = సందేహము లేదు, ఓంకారం = ప్రణవమును, పాదశః = ఆత్మపాదములుగ, జ్ఞాత్వా = (ఆత్మపాదములు - ఓంకారమాత్రలు ఒకటేనని) తెలిసికొని, కించిత్ - అపి = కొంచమైనను, (దృష్టాదృష్టప్రయోజనమును), న - చిన్తయేత్ = చింతింప నక్కరలేదు.

తా॥ విశ్వతైజసాద్యాత్మపాదములు, ఓంకారముయొక్క అకారాది మాత్రలుగానేయున్నవి. ఇందు కేమియు సందియములేదు. కనుక ప్రణవమును, అకారాదిమాత్రావిభాగముజేసి క్రమముగా నాత్మయొక్క విశ్వతైజసాద్యాత్మపాదములతో నైక్యముజేసి తెలిసికొనవలయును. ఇట్లు ప్రణవమును తెలిసికొనెనేని కృతార్థుడగుటవలన ప్రత్యక్షాప్రత్యక్షమయిన వేరొక ప్రయోజనమేమియు తలంపవలసినదిలేదు.

శ్లో॥ యుఞ్జీత ప్రణవే చేతః ప్రణవో బ్రహ్మ నిర్భయం।
ప్రణవే నిత్యయు_క్తస్య న భయం విద్యతే క్వచిత్ ॥ 25

పద॥ యుంజీత - ప్రణవే - చేతః - ప్రణవః - బ్రహ్మ - నిర్భయం - ప్రణవే - నిత్యయుక్తస్య - న - భయం - విద్యతే - క్వచిత్.

టీక॥ చేతః = మనస్సును, ప్రణవే = ఓంకారమునందు, యుఞ్జీత = కూర్పవలయును, ప్రణవః = ఓంకారము, నిర్భయం = భయరహితమయిన, బ్రహ్మ = బ్రహ్మస్వరూపము, ప్రణవే = ఓంకారమునందు నిత్యయుక్తస్య = ఎల్లప్పుడు కూడుకొనియుండువానికి (ఆ ప్రణవము నెల్లప్పుడు బ్రహ్మభావనతో ధ్యానించువానికి), క్వచిత్ = ఎక్కడనున్ను, భయం = భీతి, న - విద్యతే = లేదు.

తా॥ ఓంకారానుసన్ధానమునందు నేర్పు గలవానికి సమస్తద్వైతమును పోగొట్టుచున్న ఓంకారజ్ఞానముచేతనే కృతార్థత గలుగుచున్నదని

చెప్పబడినది. ఇప్పుడా ఓంకారాను సన్ధానము దెలియనటువంటి పరుని యుప దేశము మాత్రమే రక్షణముగా గలవానికి ధ్యానముయొక్క కర్తవ్యతను చెప్పుచున్నాడు. ధ్యానించువాడు మనస్సును ఓంకారమునందు బాగుగా జేర్చవలయును. ఆ ప్రణవము భయరహితమయిన బ్రహ్మస్వరూపము. ఇట్లు బ్రహ్మస్వరూపమయిన ఓంకారము నెల్లప్పుడును ధ్యానించువానికి ఎచ్చట నున్ను భయములేదు. అట్టి నిర్భయుడయినవాడు పరబ్రహ్మస్వరూపియగు చున్నాడు.

శ్లో॥ ప్రణవోహ్యపరం బ్రహ్మ ప్రణవశ్చ పరస్స్మృతః।
అపూర్వోఽనన్తరోఽబాహ్యోఽనపరః ప్రణవోఽవ్యయః॥26

పద॥ ప్రణవః - హి — అపరం - బ్రహ్మ — ప్రణవః — చ - పరః — స్మృతః — అపూర్వః — అనన్తరః — అబాహ్యః — అనపరః — ప్రణవః — అవ్యయః.

టీక॥ ప్రణవః = ఓంకారము, హి = ప్రసిద్ధముగా, అపరం = ఇతరమగు, బ్రహ్మ = బ్రహ్మస్వరూపము (పరబ్రహ్మమునకు వేరైన అవ్యక్తాది కము అపరమనబడును), ప్రణవః = ఓంకారము, పరః - చ = శ్రేష్ఠమగు పరబ్రహ్మముగానున్న (అవ్యక్తాదికమునకంటె వేరైన పరి పూర్ణమగు పరబ్రహ్మము), స్మృతః = చెప్పబడుచున్నది, ప్రణవః = ఓంకారము, అపూర్వః = పూర్వము (కారణము) లేనిదియును, అనన్తరః = భిన్నజాతి లేనిదియును, అబాహ్యః = ఇతరము లేనిది యును, అనపరః=ఇతరకార్యము లేనిదియును, అవ్యయః=నాశము లేనిదియును, (భవతి = అగుచున్నది.)

తా॥ ఓంకారము పరస్వరూపమయిన పరబ్రహ్మముగా నున్నది. పరమార్థముగా నోంకారముయొక్క అకారాది మాత్రలు, ఆత్మ యొక్క విశ్వాది పాదములును, క్షీణించుచుండగా ప్రణవము శ్రేష్ఠమగు బ్రహ్మము గానే యుంటున్నది. కనుకనే ఆ ఓంకారము, ముందు తనకు కారణమయిన దేదియు లేనిదియును, తనకు భిన్నజాతీయమయినది కొంచమును లేనిది

యును, తనకితరమయినదేదియు లేనిదియును, ఇతరకార్యమేదియు లేనిది యును, నాశరహితమయినదియునై ఇట్లు పరబ్రహ్మభిన్న లక్షణములు గలిగి పరిపూర్ణమగు పరబ్రహ్మమగుచున్నది.

శ్లో॥ సర్వస్య ప్రణవోహ్యాదిర్మధ్యమన్తస్తథైవ చ।
ఏవం హి ప్రణవం జ్ఞాత్వా వ్యశ్నుతే తదనన్తరమ్ ॥ 27

పద॥ సర్వస్య — ప్రణవః - హి — ఆదిః - మధ్యం — అన్తః - తథా - ఏవ — చ — ఏవం — హి — ప్రణవం — జ్ఞాత్వా — వ్యశ్నుతే — తత్ — అనన్తరం.

టీక॥ సర్వస్య = సమస్తమునకును, ప్రణవః = ఓంకారము, ఆదిః = కారణమయినదియును, మధ్యం = స్థితిని చేయునదియును, తథైవ = ఆ ప్రకారముగానే, అన్తః = నాశనము చేయునదియును, (భవతి = అగుచున్నది,) ఏవం - హి = ఈ ప్రకారముగానే, ప్రణవం = ఓంకారమును, జ్ఞాత్వా = తెలిసికొని, అనన్తరం = తర్వాత, తత్ = ఆ పరమాత్మ భావమును, వ్యశ్నుతే = పొందుచున్నాడు.

తా॥ ఓంకారము ఈ వియదాదిసమస్తప్రపంచమునకు సృష్టి స్థితి లయములకు కారణమయినది. ఓంకారముయొక్క యీ సర్వకారణత్వమును తెలిసికొనిన జ్ఞాని ఆ క్షణమందే పరమాత్మస్వరూపమును పొందుచున్నాడు.

శ్లో॥ ప్రణవం హీశ్వరం విద్యాత్సర్వస్య హృది సంస్థితం।
సర్వవ్యాపినమోంకారం మత్వా ధీరో న శోచతి॥ 28

పద॥ ప్రణవం — హి — ఈశ్వరం — విద్యాత్ — సర్వస్య — హృది — సంస్థితం — సర్వవ్యాపినం — ఓంకారం — మత్వా — ధీరః — న — శోచతి.

టీక॥ సర్వస్య = సమస్తప్రాణిసముదాయముయొక్క, హృది = హృదయమునందు, సంస్థితం = ఉంటున్నటువంటి, ఈశ్వరం = ఈశ్వరుని, ప్రణవం - హి = ఓంకారమునుగా, విద్యాత్ = తెలిసికొన

వలయును, ధీరః = జ్ఞాని, సర్వవ్యాపినం = అంతటను వ్యాపించి యుండెడి, ఓంకారం = ప్రణవమును, మత్వా = తెలిసికొని (సాక్షాత్కారము జేసికొని,) న - శోచతి = దుఃఖింపడు.

తా॥ జనుడు స్మరణజ్ఞానమునకు స్థానమయిన హృదయమునందున్న ఈశ్వరుని ఓంకారమునుగా తెలిసికొనవలయును. ఇట్లు సర్వవ్యాపకమయిన ఓంకారమును తెలిసికొనిన జ్ఞాని శోకనిమిత్తమయిన అజ్ఞానాది నాశము గలుగుటవలన దుఃఖింపడు.

శ్లో॥ అమాత్రోఽనన్తమాత్రశ్చ ద్వైతస్యోపశమశ్శివః।
ఓంకారో విదితో యేన స మునిర్నేతరో జనః॥ 29

పద॥ అమాత్రః - అనన్తమాత్రః - చ - ద్వైతస్య - ఉపశమః - శివః - ఓంకారః - విదితః - యేన - సః - మునిః - న - ఇతరః - జనః.

టీక॥ ఓంకారః = ప్రణవము, అమాత్రః = అకారాది మాత్రలు లేనిదనియును, అనన్తమాత్రః - చ - అనంత = అంతములేని, మాత్రః - చ = పరిమితి గలదనియును, ద్వైతస్య = ద్వైతముయొక్క, ఉపశమః = నాశము గలదనియును, శివః = మంగళస్వరూపమయినదనియును, యేన = ఎవనిచేత, విదితః = తెలిసికొనబడెనో, సః = వాడు, మునిః = ఋషి (పరమార్థతత్త్వమును మననము జేయువాడు,) ఇతరః = అన్యుడు, న = కాడు.

తా॥ పూర్వము జెప్పిన ప్రకారము ఓంకారమును, అకారాది మాత్రలును, విశ్వాది పాదములును లేనటువంటి సమస్తద్వైతోపశమముగల, పరమమంగళస్వరూపమునుగా దెలిసికొనినవాడే పరమార్థతత్త్వమును మననము జేయునట్టి మహాఋషియగును. ఇతరుడు కానేరడు. అట్లు పరబ్రహ్మమును మననము జేయనివాడు మౌనమును ధరించినవాడైనను ముని కాజాలడు.

చతుర్థఖండము సంపూర్ణము.

మాణ్డూక్యోపనిషత్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్ సత్.

దీపిక:—

శ్లో॥ ప్రాధాన్యం శ్రూయతే శ్రుత్యా ప్రణవస్య జపాదిషు।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ప్రణవైకపరో భవేత్ ॥

తా॥ మన్త్రజపాదులందు ప్రణవముయొక్క ప్రాధాన్యము వేదముచేత వినబడుచున్నది. ఆ కారణమువలన సర్వప్రయత్నముచేతను ప్రణవధ్యానమొకదానియందే ఆసక్తుడు గావలయును.

శ్లో॥ జపజ్ఞానాత్తథా ధ్యానాన్నాన్యద్భిక్షోస్తు శోధనం।
తస్మాత్తాని సదా కుర్యాద్యతిశ్శుద్ధ్యర్థమాత్మనః ॥

తా॥ ప్రణవజపముకంటెను, జ్ఞానముకంటెను, ధ్యానముకంటెను యతి యయినవానికి ఆత్మ శోధనకొఱకు, అన్యమయిన సాధన మఱియొకటి లేదు. అందుచే జప జ్ఞాన ధ్యానములను ఆత్మ శుద్ధికొఱకు సన్న్యాసి సదా చేయుచుండవలయును.

శ్లో॥ శ్రుతపాఠజపాన్తేషు సమాధినిరతో భవేత్।
సమాధివిరతశ్శ్రాన్తశ్శ్రుతపాఠజపాన్శ్రయేత్ ॥

తా॥ సమాధి నిష్ఠను శీలించువాడైనను, వేదాంతశ్రవణము, పఠనము, జపాదులను చేయుచుండవలయును. అనగా సమాధినిష్ఠను శీలించువాడు నిష్ఠకు పూర్వము పైజెప్పిన మూడును చేయుచుండవలయును. సమాధినుండి వ్యుత్థానదశకు వచ్చిన తరువాత కొంత శ్రమ తీర్చుకొని మఱల శ్రుతపాఠజపాదుల వనుష్ఠించుచునే యుండవలయును. ఇందువలన శ్రుతపాఠజపాదులలో నెంత మహిమ గలదో గ్రహించుకొనవచ్చును. ఇప్పటివారలు ఆలాగున చేయకపోవుటచేతనే సమాధినుండి వ్యుత్థానదశకు వచ్చిన పిమ్మట బహిర్దృష్టి గలవారగుటకు కారణము.

శ్లో॥ శ్రుత్యాచార్యప్రసాదేన యోగాభ్యాసవశేన చ।
ఈశ్వరానుగ్రహేణాపి స్వాత్మబోధో యథా భవేత్ ॥

తా॥ వేదముయొక్కయు, ఆచార్యునియొక్కయు అనుగ్రహము చేతను, యోగాద్యనుష్ఠానములచేతను, ఈశ్వరుని కరుణచేతను నిజమగు ఆత్మబోధ గలుగును. ఇవన్నియు లేనందుచేతనే వర్తమానకాలములో నుండువారి కాత్మబోధ గలుగకపోవుటకును, విఘ్నములు గలుగుటకును కారణము.

శ్లో॥ శిష్యో బహిర్ముఖో న స్యాదధ్యాత్మం యోగమాచరన్।
దుర్దర్శత్వాదిసంయుక్తమప్యాత్మానం ప్రపశ్యతి॥

తా॥ ఆత్మవిషయమైన యోగము నభ్యసించు శిష్యుడు బహిర్ముఖుడు కారాదు. అటులైనచో చూడ శక్యముకాకపోవుట మొదలగు ధర్మములు గలదైనను, ఆత్మను దర్శించగలడు.

శ్లో॥ అర్థమాత్రస్తు యద్గ్రాహ్యం చిత్తమాదాయ పార్థివ!।
అర్థస్వరూపవద్భాతి సమాధిస్సోఽభిధీయతే॥

తా॥ ఓ రాజేన్ద్రా! చిత్తమును స్వాధీనము చేసికొని ప్రణవము యొక్క శబ్దమును విడచి ప్రణవార్థ స్వరూపమేదిగలదో, ఆ పరమాత్మ స్వరూపమును మాత్రము గ్రహించవలయును. ప్రణవార్థ స్వరూప మాత్రమై నిలచుటేదిగలదో, అదియే నిజమైన సమాధి యనబడును.

శ్లో॥ వృక్షస్య మూలసేకేన శాఖాః పుష్యన్తి వై యథా।
తథా ప్రణవమన్త్రేణ దేవాస్తృప్తా భవన్తి హి॥

తా॥ వృక్షముయొక్క మూలమున నీళ్లు పోయుటవలన శాఖోపశాఖలన్నియు ఏలాగున ఫలపల్లవ పుష్పాదులచే శోభించుచున్నవో, ఆలాగున ప్రణవస్వరూపము నొకదానిని ధ్యానించుటచేత బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరాది దేవతలందఱు తృప్తి నొందుచున్నారు. ఏలన, దేవతలందఱిలోను అంతర్యామియై వెలుగుచున్నది ప్రణవస్వరూపమగు పరబ్రహ్మముగదా!

శ్లో॥ యథా తోయప్రవాహానాం సముద్రః పరమావధిః।
తథైవ సర్వమన్త్రాణాం ప్రణవః పరమావధిః॥

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

తా॥ ఏలాగున నానాముఖములుగా ప్రవహించెడు నదీనదము లన్నియు సముద్రములో పోయి చేరుచున్నవో, ఆలాగున శివ, విష్ణ్వాది మన్త్రములన్నియు ప్రణవస్వరూపమగు పరబ్రహ్మములోనే చేరుచున్నవి. ప్రణవమన్త్రము సముద్రమువంటిదనియు, తక్కిన మన్త్రములు నదులవంటి వనియు గ్రహించవలయును.

శ్లో॥ ఆద్యం యత్ర్యక్షరం బ్రహ్మ త్రయీ యస్మిన్ ప్రతిష్ఠితా।
స గుహ్యోఽన్యస్త్రివృద్వేదో యస్తం వేద స వేదవిత్ ॥

తా॥ సర్వవేదములలో మొదటిదియై, అకారోకార మకార స్వరూప మయినందున త్ర్యక్షరస్వరూపమయిన ఏ వేదసారము గలదో, ఏ మూడక్ష రములందే మూడు వేదములున్నవో, అది మఱియొక త్రివృద్వేదము. అయ్యదియే ప్రణవమనునది. వేదమన్త్రములలో శ్రేష్ఠమయినది గనుకను, పరమార్థ స్వరూపమగు బ్రహ్మమును వివరించునది గనుకను, పరమార్థక మైనందున జప తపంబులు చేయువారికి మోక్షప్రదమైనందునను, మిక్కిలి రహస్యమును గోప్యము నయినది. ఎవడీప్రణవమును స్వరూపముతోను, అర్థముతోను నెఱుంగునో వాడే వేదవేత్తయగును. (మనుస్మృతి)

శ్లో॥ మకారం మననం చైవ త్రకారం త్రాణముచ్యతే।
మననత్రాణమిత్యాహుర్మన్త్రమిత్యభిధీయతే ॥

తా॥ మకారమునకు మననమనియు, త్రకారమునకు త్రాణమనియు అనగా తరింపజేయుట యనియు లేక రక్షించుట యనియు అర్థము. మన నముచేతను, త్రాణముచేతను మన్త్రశబ్దమేర్పడినది. మననము చేయువానిని రక్షించునది గాన 'మంత్ర'మనబడును.

శ్లో॥ ముహూర్తమపి యో గచ్ఛేన్నాసాగ్రే మనసా సహ।
సర్వం తరతి పాప్మానం తస్య జన్మశతార్జితమ్ ॥

తా॥ ఎవడు నాసికాగ్రమందు మనస్సును నిలిపి ప్రణవము నుచ్చరించి ప్రణవార్థ స్వరూపమగు పరబ్రహ్మమందు నిలకడ గలిగి నొక ముహూర్తకాలమైన నుండునో, వాడు వందలాది జన్మములలో ఆర్జింపబడిన పాపమంతయు నశించినవాడై సంసారసాగరమునుండి తరింపగలుగు చున్నాడు.

శ్లో॥ స్మరణాత్కీర్తనాద్వాపి శ్రవణాచ్చ జపాదపి।
బ్రహ్మ తత్రాప్యతే నిత్యమోమిత్యేతత్పరాయణమ్॥

తా॥ ఓంకారముయొక్క స్మరణవలనను, ఉచ్చారణవలనను. శ్రవణమువలనను, జపమువలనను పరబ్రహ్మము పొందబడుచున్నది. అదియే (ఓంకారమే) మోక్షస్థానము. ఓమ్.

దీపిక సమాప్తము.

పరిశిష్టము:—

ఓంకార మాహాత్మ్యము

ఇదివరలో వ్రాయబడిన శ్రుతి స్మృతులవలన ఓంకారముయొక్క ప్రభావమును తెలిసికొనగలరు. అన్త్యకాలమున నెట్టి భావము గలిగియుండినచో జీవులు పరమాత్మను పొందగలరో, ఆ విషయమై గీత అష్టమాధ్యాయమున ద్వితీయ శ్లోకమునందు అర్జునుడడిగిన ప్రశ్నకు శ్రీకృష్ణభగవానులేమి సమాధానమును చెప్పిరో, దానిని ముముక్షువులు, భక్తులు, అందఱును తెలిసికొనవలయును. ఏలన, సాధకులందఱు అన్త్యకాలమున మోక్షము కలుగుటకుగదా సాధనలు జేయుచున్నారు. "ప్రయాణకాలే చ కథం జ్ఞేయోఽసి నియతాత్మభిః" అని ప్రశ్న, "నియతాత్మభిః" అని ప్రయోగించుటచే ఒక జాతిని గుఱించిగాని, ఒక వర్ణమును గుఱించిగాని, ఒక ఆశ్రమమును గుఱించిగాని, స్త్రీని గుఱించిగాని, పురుషుని గుఱించిగాని అడిగియుండలేదని స్పష్టమగుచున్నది. ఇదియే యితరగ్రంథములకన్న గీతకు గల విశిష్ట ప్రభావమునకు కారణము. ఈ గ్రన్థము మిక్కిలి సంక్షిప్తమగుటవలన ఎక్కువ విస్తరించి వ్రాయ తలంచలేదు. విస్తారముగా తెలిసికొనదలంచువారు 'గీతార్థ ప్రకాశము'న జూడందగును. అన్త్యకాలమున ప్రణవము నుచ్చరించి, ప్రణవార్థమగు పరబ్రహ్మను ధ్యానించి ఎవరు దేహమును విడచెదరో, వారు సర్వోత్కృష్టమగు బ్రహ్మ పదమును పొందగలరని శ్రీ భగవాను డుపదేశించెను. కావుననే "యః ప్రయాతి త్యజన్దేహం స యాతి పరమాం గతిం" అని ఉపదేశించిరి. అర్జునునియొక్క ప్రశ్నకు తగిన సమాధానము భగవంతుడు చెప్పినందుచేతనే, భగవద్గీత కింత ప్రభావమున్ను, గౌరవమున్ను, లోకవ్యాప్తియున్ను గలుగుటకు కారణమయినది. ప్రణవమన్త్రము నుపదేశించుటకు ముందుగా నోంకారముయొక్క ప్రభావమును గుఱించి భగవంతుడు స్వయముగా వివరించెను.

శ్లో॥ యదక్షరం వేదవిదో వదన్తి
విశన్తి యద్యతయో వీతరాగాః।
యదిచ్ఛన్తో బ్రహ్మచర్యం చరన్తి
తత్తే పదం సంగ్రహేణ ప్రవక్ష్యే॥

తా॥ వేదవేదాంతముల నెఱింగిన పరమఋషులచేత, ఏది నాశ రహితమయినదని చెప్పబడుచున్నదో, రాగద్వేషాదులు నశించిన యతీశ్వరుల చేత ఏ బ్రహ్మపదము పొందబడుచున్నదో, బ్రహ్మచర్యవ్రతనిష్ఠగల శుకాది బ్రహ్మర్షులచే నేది కోరబడుచున్నదో, అట్టి అక్షరస్వరూపమగు పరబ్రహ్మ మును (పొందెడు ఉపాయమును) గుఱించి అతిసంగ్రహముగా తెలిపెద నని భగవాను డుపదేశించి చెప్ప నారంభించెను. ఇచ్చట భగవాను డిచ్చిన సాక్షులెవరో, వారి గొప్ప తనమును తెలిసికొనిన భగవాను డుపదేశింప తలం చిన ఓంకారముయొక్క ప్రభావము నెఱుంగగలరు.

శ్లో॥ ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ వ్యాహరన్మామనుస్మరన్।
యః ప్రయాతి త్యజన్దేహం స యాతి పరమాం గతిమ్॥

తా॥ ఎవడు బ్రహ్మమును ప్రతిపాదించునట్టి ఓంకారమనెడు ముఖ్య మయిన ఏకాక్షరమును ఉచ్చరించుచున్నవాడై, ఆ యోంకారమున కర్థ మయిన పరమాత్మయగు నన్ను స్మరించుచున్నవాడై శరీరమును విడచు చున్నాడో, వాడు సర్వోత్తమమయిన గతిని అనగా మోక్షమును పొందు చున్నాడు. "యః ప్రయాతి" అని ఉపదేశించుటవలన ప్రణవమును జపిం చుటకు, ధ్యానించుటకు, దాని అర్థమును చింతించుటకు అందఱును అర్హులే నని చెప్పినట్లైనది. అట్లు గాకయుండిన, పలానావారు అర్హులు అని ఇచ్చట తెలిపియుందురు. అయితే దీనియందొక మర్మము గలదు. అదేమనగా, "వ్యాహరన్ మామనుస్మరన్" ఓంకారము నుచ్చరించి ఓంకారార్థమగు పర బ్రహ్మముయొక్క భావన గలిగియుండవలయునని తెలుపబడినది. అదియే దీనియందుగల కీలకము. ఈ విధానము ప్రణవజపమొకదానికి మాత్రము

గాదు. ఏ మన్త్రమునకైనను జపముతో బాటు దానియొక్క అధిదేవతను స్మరించవలయును, భావింపవలయును. అయితే ప్రణవజపమున కధికారిని గుఱించి దీనియందు నిరూపించకపోలేదు. అదియే దీనియందుగల గొప్పతనము.

శ్లో॥ సర్వద్వారాణి సంయమ్య మనో హృది నిరుధ్య చ।
మూర్ధ్న్యాధాయాత్మనః ప్రాణమాస్థితో యోగధారణామ్॥

తా॥ సకలేన్ద్రియముల చక్కగా నియమించి, మనస్సును హృదయ మందు నిరోధించి తనయొక్క ప్రాణమును, ఆ ప్రాణమును ప్రేరణ జేసెడు ముఖ్యప్రాణమగు నాత్మను, మూర్ధస్థానమునందు (బ్రహ్మ రన్ధ్రమునందు) ఉంచి, యోగధారణను స్థిరముగా జేయువాడగుచు, నెవడు దేహమును వదలుచున్నాడో, వాడు పరమగతిని పొందునని పై జెప్పిన శ్లోకమున కన్వ యించుకొనవలయును. అనగా నీ ప్రకారముండి ప్రణవము నుచ్చరించి పర మాత్మను భావన జేసి దేహమును విడుచువాడు బ్రహ్మపదము నొందును. పై జెప్పిన ఓంకారధ్యానము ఔషధముగాను, ఇప్పుడు జెప్పిన సర్వేన్ద్రియ సంయమము పథ్యముగాను ఎఱుంగవలయును. నిజమైన వైద్యుడు, ఈ ఔష ధమునకిపథ్యమని అందఱితోను జెప్పునేగాని, ఈ జాతివానికీమందు. ఈ కులమువానికీమందని యెటుల జెప్పడో, అలాగున భవరోగవైద్యుడగు భగవంతుడున్ను అట్టి సత్యమునే తెలిపెను. ఈ ధర్మమునే కఠోపనిషత్తు నందు యమధర్మరాజున్ను నచికేతసుడను ఋషికుమారునకు తెలిపెను.

శ్లో॥ సర్వే వేదా యత్పదమామనన్తి
తపాంసి సర్వాణి చ యద్వదన్తి।
యదిచ్ఛన్తో బ్రహ్మచర్యం చరన్తి
తత్తే పదం సంగ్రహేణ బ్రవీమ్యోమిత్యేతత్॥

తా॥ సమస్తవేదములెల్లానిని ఏకమైన ప్రాప్యమగు ముఖ్యస్థానముగా జెప్పుచున్నవో, సమస్తతపస్సులెల్లానిని పొందదగిన వస్తువునుగా బోధించు చున్నవో, ఏ బ్రహ్మపదమును పొందగోరువారై వీతరాగులైన మహాత్ములు

గురుకులవాసాది లక్షణయుతమయిన బ్రహ్మచర్యవ్రతము ననుష్ఠించుచున్నారో, అట్టి పరబ్రహ్మమును (మోక్షమును)గూర్చి సంగ్రహముగా జెప్పుచున్నాను. అది ఓంకారమే. ఈ శ్రుతివాక్యము ననుసరించియే శ్రీకృష్ణ భగవానుడు గీతలో నుపదేశించెను.

శ్లో॥ ఏతద్ధ్యేవాక్షరం బ్రహ్మ ఏతద్ధ్యేవాక్షరం పరం।
ఏతద్ధ్యేవాక్షరం జ్ఞాత్వా యో యదిచ్ఛతి తస్య తత్ ॥

తా॥ ఈ ఓంకారమే అక్షరమగు పరబ్రహ్మము. ఈ ఓంకారమగు అక్షరమే పరమపదము. ఈ అక్షరస్వరూపమగు ఓంకారమును తెలిసికొనినవాడు దేని నిచ్ఛగించునో దానిని పొందును.

శ్లో॥ ఏతదాలమ్బనం శ్రేష్ఠమేతదాలమ్బనం పరం।
ఏతదాలమ్బనం జ్ఞాత్వా బ్రహ్మలోకే మహీయతే॥

తా॥ బ్రహ్మప్రాప్తికవలంబింపతగిన అనగా అనుష్ఠింపతగిన సాధనలలో నీ ఓంకారోపాసనయే శ్రేష్ఠమయిన సాధనమగును. ఈ ప్రణవోపాసనయే పరమయిన ఆలమ్బనమగును. ఈ ప్రణవోపాసన నవలంబించువాడు బ్రహ్మలోకములో పూజ్యుడగును. అనగా బ్రహ్మప్రాప్తిని పొందును. గరుడపురాణమునందు శ్రీ వైకుంఠమున శ్రీ మహావిష్ణువు గరుడునికి ఈ ప్రణవమునే యుపదేశించెను.

శ్లో॥ అభ్యసేన్మనసా శుద్ధం త్రివృద్బ్రహ్మాక్షరం పరం।
మనో యచ్ఛేజ్జితశ్వాసో బ్రహ్మబీజమవిస్మరన్ ॥

తా॥ శుద్ధమును, అకార, ఉకార, మకారాత్మకమును పరబ్రహ్మస్వరూపమునునగు నోంకారమును మనస్సుచే ధ్యానము జేయవలయును. శ్వాసను నిరోధించినవాడై బ్రహ్మబీజమగు ప్రణవాక్షరమును మరువనివాడై ప్రణవార్థమగు పరబ్రహ్మమందు మనస్సును నియమించవలయును. అలాగున దేహము వీడువాడు పరబ్రహ్మమును పొందగలుగును.

శ్రీ కాశియందు పరమశివుడున్ను అచట ప్రాణమును విడచెడు ప్రాణికోట్ల దక్షిణకర్ణమునందు ఈ ప్రణవమునే ఉపదేశించి జీవన్ముక్తులనుగా

జేయుచున్నాడని శివపురాణమున తెలుపడమైనది. ఈ ఓంకారమునకే తారకమన్త్రమని ఉపదేశించడమైనది.

శ్లో॥ కాశీపతిః కారుణికః కరాభ్యా
మాదాయ మూర్ధానమతీవ తాసాం ।
ఆగమ్య వేగాద్యుగపచ్చ్రుతాసా
మోంకారమోంకారయతి స్మకర్ణే ॥

తా॥ ఒకనాడు మృగశృంగుని భార్యలు మధ్యాహ్నమున మణికర్ణిక యందు శాస్త్రోక్తముగా స్నానము జేసి విశ్వేశ్వరాలయమునకు ప్రదక్షిణము జేయుచుండగా, ప్రదక్షిణము చేయుటచేత గలిగిన శ్రమవల్ల ఒల్లు తిరుగగా, వారు మనస్సులందిట్లని వేడుకొనిరి 'ఓ విశ్వేశ్వరా! సకలపాప ధ్వంసకా! సర్వమనోరథప్రదా! హే శూలపాణే! సకలభయనాశకా! మాకు రక్షకుడవగుము' అని అనేకప్రకారములుగా వేడెకొనుచు స్మృతి తప్పి నేలపై బడిరి. అప్పుడు కాశీవిశ్వేశ్వరుడు ఆ మృగశృంగుని భార్యలయందు కనికరము గలవాడై వారి తలలను తన చేతులతో లేవనెత్తి పట్టుకొని, ఆ నలువురి చెవులయందును, ఏకకాలములోనే 'ఓం' 'ఓం' అని తారక మన్త్రమయిన ప్రణవము నుపదేశించెను. అప్పుడు వారు దివ్యదేహము గల వారై శాశ్వతమగు శివపదమును పొందిరి. ఈ విషయము మాఘ పురాణ మున విస్తృతముగ కనందగును. ఓమ్

ఇప్పుడు శ్రుతి స్మృతి పురాణములలోగల ఓంకారమాహాత్మ్యము, తత్ఫలభూతమయిన బ్రహ్మప్రాప్తి విషయము మిక్కిలి సంగ్రహముగా తెలుపడమైనది. విశేషించి దెలుసుకొనదలంచినవారు 'ఓంకారము' లేక 'ప్రణవోపాసన' యను గ్రంథమున విశేషముగా చూడగలరు.

ఇట్లు మీ చరాచర సుఖాభిలాషి,
మ ల యా ళ స్వా మి.

లోకాస్సమస్తాస్సుఖినో భవన్తు.
ఓమ్ తత్ సత్.

శ్రీః

ప్రకరణాన్త మంగళశ్లోకములు

శ్లో॥ అజమపి జనియోగం ప్రాపదైశ్వర్యయోగాత్ ।
అగతి చ గతిమత్తాం ప్రాపదేకం హ్యనేకమ్ ।
వివిధవిషయగ్రాహి ముగ్ధేక్షణానాం ।
ప్రణతభయవిహంతృ బ్రహ్మ యత్తన్నతోఽస్మి ॥

తా॥ ఐశ్వర్యమహిమచే వివిధవిషయములను గ్రహించుచుండు మందమతులకు అజమయ్యును జన్మించునదిగను, గతిలేనిదయ్యు గతిగలదిగను, ఏకమయ్యును అనేకముగ దోచుచుండునదియును, శరణు జొచ్చినవారి భయమును పోగొట్టునదియును నగు పరబ్రహ్మమును నమస్కరించుచున్నాను.

శ్లో॥ ప్రజ్ఞావైశాఖ వేధక్షుభిత జలనిధే -
ర్వేదనామ్నోఽన్తరస్థం ।
భూతాన్యాలోక్య మగ్నాన్యవిరతజనన -
గ్రాహఘోరే సముద్రే ।
కారుణ్యాదుద్ధధారామృత మిదమమరై -
ర్దుర్లభం భూతహేతోః ।
యస్తం పూజ్యాభిపూజ్యం పరమగురుమముం
పాదపాతైర్నతోఽస్మి ॥

తా॥ ఎడతెగని జన్మమృత్యువులను క్రూరజలజంతువులచే భయంకరమగు సంసారసముద్రమున మునిగియుండు ప్రాణులను జూచి జాలిగొన్నవాడై కరుణతో వేదము లేక వేదాంతమను సముద్రమును తన ప్రజ్ఞ యను కవ్వముతో చిలికి అమరదుర్లభమైన అద్వైతసిద్ధాంతరూపమగు అమృత

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

1.9.27

4447

287
64

1927

~~55~~

~~444~~

41
14

55

20.50
1.23

19.27

123